

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Přírodovědecká fakulta
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

GEOGRAFICKÁ ANALÝZA PŘÍRODNÍHO PARKU ČESKÁ KANADA A NÁVRH NAUČNÉ STEZKY

Bakalářská práce

Alena Prušvicová

Praha 2007

Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Pavel Chromý, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci vypracovala samostatně za použití uvedené literatury.

Praha, 5. května 2007

Alena Pivnicová

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce RNDr. Pavlu Chromému, Ph.D. za cenné rady a podnětné připomínky, které mi poskytl v průběhu zpracování práce.

OBSAH

Seznam obrázků.....	5
Seznam tabulek.....	6
Seznam grafů.....	7
Seznam příloh.....	8
1 Úvod.....	9
2 Metodika a použitá literatura.....	11
2.1 Vymezení zájmové oblasti přírodního parku Česká Kanada.....	12
3 Ochrana přírody.....	14
4 Přírodní poměry.....	18
5 Socioekonomické podmínky.....	21
5.1 Vývoj obyvatelstva.....	21
5.2 Věková struktura.....	23
5.3 Náboženská struktura.....	25
5.4 Vzdělanostní struktura.....	27
5.5 Volební chování.....	28
5.6 Ekonomická aktivita.....	31
5.6.1 Míra nezaměstnanosti.....	35
5.7 Doprava.....	37
5.8 Cestovní ruch a regionální rozvoj České Kanady.....	39
6 Krajem zaniklých vesnic – naučná stezka.....	44
6.1 Železná opona.....	45
6.2 Vysídlení vesnic.....	46
6.3 Druhé bydlení.....	49
6.4 Transformace zemědělství a dopady na krajinu.....	49
6.5 Problém ochrany přírody – Přírodní rezervace Hadí vrch.....	51
7 Závěr.....	53
Seznam pramenů a literatury.....	55
Přílohy	

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Rozmístění zemědělské půdy a podíl druhů půd na území České Kanady v roce 2001	19
Obrázek 2: Změna počtu obyvatel v obcích Jindřichohradecka mezi lety 1961 a 2001.....	23
Obrázek 3: Zastoupení věřících na území České Kanady v roce 2001.....	27
Obrázek 4: Volební účast a preference politických stran v oblasti České Kanady v roce 2006 ...	30
Obrázek 5: Půdní fond v oblasti České Kanady v roce 2001.....	34
Obrázek 6: Míra nezaměstnanosti v oblasti České Kanady v roce 2001	36
Obrázek 7: „Zelená stezka“ Greenway Praha – Vídeň.....	42

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Počet věřících v oblasti České Kanady a počet obyvatel nad 50 let v roce 2001	26
Tabulka 2: Vzdělanostní struktura mužů a žen v České republice, v okrese Jindřichův Hradec a v oblasti České Kanady v roce 2001 (%)	28
Tabulka 3: Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR za okres Jindřichův Hradec, Českou republiku a oblast České Kanady v roce 2006.....	29
Tabulka 4: Ekonomicky aktivní obyvatelstvo podle jednotlivých sektorů v roce 2001 (%)	32
Tabulka 5: Míra nezaměstnanosti v oblasti České Kanady v roce 2001	36
Tabulka 6: Denní vlaková a silniční frekvence spojů z měst Jindřichův Hradec a Dačice dne 10. 1. 2006	38
Tabulka 7: Postavení obcí v oblasti České Kanady v rámci intenzity silniční dopravy v roce 2000.....	39
Tabulka 8: Počet obyvatel a domů ve vybraných zaniklých sídlech v pohraniční oblasti České Kanady.....	47

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Věková struktura obyvatelstva v okrese Jindřichův Hradec v roce 2001	24
Graf 2: Věková struktura obcí v oblasti České Kanady v roce 2001.....	24
Graf 3: Skladba obyvatelstva podle náboženského vyznání v oblasti České Kanady v roce 2001.....	25
Graf 4: Vzdělanostní struktura mužů a žen v České republice, v okrese Jindřichův Hradec a v oblasti České Kanady v roce 2001.....	28
Graf 5: Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR za okres Jindřichův Hradec, Českou republiku a oblast České Kanady v roce 2006	29
Graf 6: Ekonomicky aktivní obyvatelstvo podle odvětví v okrese Jindřichův Hradec v letech 1991 až 2001	32
Graf 7: Ekonomicky aktivní obyvatelstvo podle odvětví v České republice, okrese Jindřichův Hradec a v oblasti v roce 2001	33

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha 1: Mapa Přírodního parku Česká Kanada
- Příloha 2: Tabulka maloplošných zvláště chráněných území přírodního parku Česká Kanada, rybníky
- Příloha 3: Tabulka maloplošných zvláště chráněných území přírodního parku Česká Kanada, rašeliniště a pastviny
- Příloha 4: Hotel Peršlák – bývalá kasárna Pohraniční stráže
- Příloha 5: Hraniční pásmo v úseku Nová Bystřice a Slavonice v 80. letech (originální mapa Pohraniční stráže)
- Příloha 6: Zbytky ženíjňe technických zátaras u Návar
- Příloha 7: „Signálka“ u Nové Bystřice
- Příloha 8: Budova roty Pohraniční Stráže – Staré Město pod Landštejnem
- Příloha 9: Bývalá obec Kuní
- Příloha 10: Celkový pohled na bývalou obec Romavu
- Příloha 11: Celkový pohled na bývalou obec Rajchěřov
- Příloha 12: Kaplička v bývalé obci Košťálkov
- Příloha 13: Základy domu v bývalé obci Rajchěřov
- Příloha 14: Sloupky zahrad a rybník v bývalé obci Košilák
- Příloha 15: návesní kaple přeměněná v rekreační chalupu, obec Veclov
- Příloha 16: Dvůr Dobrohoř v obci Staré Město pod Landštejnem
- Příloha 17: Zatravněná orná půda na Jindřichohradecku (Rajchěřov)
- Příloha 18: Extensivní chov skot na pastvinách v Novém Vojířově na Novobystřicku
- Příloha 19: Golfové hřiště u Nové Bystřice
- Příloha 20: Přírodní rezervace Hadí vrch s kamenitými útvary, v pozadí jsou vidět jalovcové porosty
- Příloha 21: Pernatuška vřesovištní (*Oxyptilus ericetorum*)

1 Úvod

Na území Česka se nachází množství chráněných oblastí, která mají velký přírodní a kulturní potenciál. Řada z nich se však neprávem opomíjí a zůstávají známé jen odborníkům. Veřejnost je proto ochuzena o zajímavé oblasti našeho státu, které by jim mohly poskytnout relaxaci, nové vědomosti a v neposlední řadě by obyvatelům území i návštěvníkům umožnily získat kladný vztah k přírodnímu dědictví.

Tato práce pojednává o přírodním parku Česká Kanada, který se dnes začíná dostávat do podvědomí lidí, zejména zásluhou cestovních agentur. Z mého hlediska je však informovanost o tomto území a jeho vývoji nedostačující a omezuje se zejména na nejznámější lokality cestovního ruchu. Celá oblast je většinou charakterizovaná jako přírodní park na jihovýchodu Čech vymezený jako území mezi městy Jindřichův Hradec, Nová Bystrice, Slavonice a Kunžak. Pro svůj přírodní charakter krajiny, početné vodní hladiny rybníků, rozsáhlé lesní komplexy i pro poněkud sychravější podnební ráz je přírodní park nazýván Českou Kanadou.

Jako přírodní park je vymezeno území s významnými estetickými a přírodními hodnotami. Mezi hlavní funkce přírodních parků patří ochrana význačného krajinného rázu a rekreační funkce (Čihař 1998). Přírodní park Česká Kanada zřídil okresní úřad, který zároveň stanovil omezení hospodářského využívání přírodního parku, aby se zabránilo ničení, poškození nebo rušení současného stavu. V rámci přírodního parku se může nacházet jedno nebo i více maloplošných zvláště chráněných území.

Cílem této bakalářské práce je geografická analýza území přírodního parku Česká Kanada a dále vytvoření návrhu naučné stezky územím na bázi vytyčení hlavních problémových okruhů, které lze v území dokumentovat. Práce je tedy rozdělená do dvou částí.

První část se týká již zmíněné geografické analýzy přírodního parku České Kanady, která zahrnuje nástin přírodních a socioekonomických poměrů. Této části věnovaná velká pozornost jednak z toho důvodu, že o České Kanadě nejsou zveřejněny dostatečné informace, čímž by tento dokument přispěl k ucelenějším údajům o daném území, a dále proto, že pro přesnější znalost území, ve kterém pak bude navržena stezka, je důležité mít přehled o celkových souvislostech. Přírodní poměry i socioekonomické poměry vytvářejí současnou podobu přírodního parku a vzájemně se ovlivňují. Tato část je určena pro širokou veřejnost, podnikatelům v oblasti cestovního ruchu, popřípadě zájemcům ze strany místních úřadů.

Druhá část práce se potom týká samotného návrhu naučné stezky v přírodním parku Česká Kanada.

Návrh naučné stezky byl významně ovlivněn historickými souvislostmi novodobého vývoje území, zejména 2. poloviny 20. století, přičemž se jedná hlavně o odsun německého obyvatelstva bezprostředně po 2. světové válce, následné zřízení železné opony při česko-rakouské hranici, nedostatečné dosídlení oblasti a o celkovou změnu společenských poměrů, které měly vliv i na změny ve využití krajiny (Chromý 2003). Pád železné opony v roce 1989 i evropský integrační proces se pak významně odrazily v proměnách funkcí území v 90. letech 20. století, kdy byl přírodní park Česká Kanada zřízen. V průběhu 90. let došlo k nárůstu aktivit směřujících k rozvoji oblasti na bázi cestovního ruchu, ekoturistiky a přeshraniční spolupráci se sousední oblastí rakouského Waldviertelu (Chromý 2003). Přírodní park Česká Kanada tak začal být navštěvován nejen českými ale i zahraničními turisty.

Naučné stezky jsou prostředky k výchově lidské populace jejichž posláním je vzdělávací a poznávací cíl. Proto je hlavním úkolem navržené naučné stezky informovat veřejnost o zániku některých vesnic v pohraničním pásmu a v neposlední řadě podat návštěvníkům informace o přírodních a kulturních památkách dané oblasti. Druhá část práce je tedy určena veřejnosti, zejména školám, které mohou navrženou stezku využít při terénní výuce geografie či dějepisu. Dále může být navržená stezka využita v propagačních materiálech a průvodcích cestovních agentur.

2 Metodika a použitá literatura

Postup zpracování bakalářské práce se dá rozdělit do několika dílčích fází.

V první fázi jsem se seznámila s diplomovými pracemi, jejichž předmětem zájmu bylo území Jindřichohradecka. Patří mezi ně například ročníková práce Hazukové (2006), která zpracovávala Územní diferenciaci Jindřichohradecka z hlediska socio-kulturních aspektů a dále diplomová práce Zemana (2001): Vliv hranice na příhraniční území na příkladu Jindřichohradecka, Pačískové (2000): Poválečná vesnice na Novobystřicku a nakonec i disertační práce Fialové (2000): Transformace druhého bydlení (v zázemí Prahy) a Vágnera (1999): Geografické aspekty druhého bydlení v Česku.

V druhé fázi jsem si obstarávala potřebnou literaturu a podklady pro pozdější zpracování své bakalářské práce. K přírodním poměrům jsem vyhledala velké množství informací dostupných na Internetu a v informačních brožurkách, dále knihu Chráněná území ČR, svazek VIII Českobudějovicko a také jsem kontaktovala pana Ing. Petra Hezouna z odboru Životního prostředí Městského úřadu v Jindřichově Hradci, který mi poskytl cenné informace o flóře a fauně přírodního parku. K socioekonomickým poměrům jsem využila práci již zmíněné Hazukové (2006) a Zemana (2001). Další informace jsem čerpala ze statistických materiálů Sčítání lidu, domů a bytů 1991, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 a další informace z Českého statistického úřadu na stránkách <http://www.czso.cz>.

Hodnocení zájmového území bylo provedeno jednak ve vztahu k vyšším řádovostním úrovním regionů a jednak nás zajímala i jeho vnitřní diferenciaci. Při užším vymezení a charakteristice přírodního parku Česká Kanada byla tato oblast posuzována na základě obcí, které se na území přírodního parku nacházejí, nebo do něj zasahují.¹ Důvodem byla nedostupná data za katastry spadající do oblasti přírodního parku, která by jistě umožnila detailnější analýzu území.

Ve třetí fázi pak došlo k vlastnímu zpracování literatury a dat, na jejichž základě byla navržena naučná stezka. V rámci bakalářské práce byly vytvořeny mapové výstupy z programu Arc View 32. Analyzovaná data byla zpracována v programu Microsoft Excel.

¹ Jedná se o obce: Český Rudolec, Číměř, Člunek, Heřmaněč, Horní Pěna, Hospříz, Kačlehy, Kunžak, Nová Bystřice, Slavonice, Staré Město pod Landštejnem a Studená.

2.1 Vymezení zájmové oblasti přírodního parku Česká Kanada

Česká Kanada (ČK) byla založena jako přírodní park v roce 1994 pro své významné kulturní i přírodní hodnoty. Park ležící na jihovýchodě Čech u Jindřichova Hradce, zaujímá rozlohu přibližně 448,3 km² což je méně než jedno procento (0,6 %) z rozlohy Česka a necelá čtvrtina (23 %) z rozlohy okresu Jindřichova Hradce (Soukup, David 1999).

Okres Jindřichův Hradec je svojí rozlohou 1 944 km² největším okresem v Česku. Rozkládá se na jihovýchodě Čech a jeho jižní hranice tvoří zároveň státní hranici s Rakouskem. Na západě sousedí s okresem České Budějovice, na severozápadě s okresem Tábor, na severu s okresem Pelhřimov a na severovýchodě s okresy Třebíč a Znojmo. Hranice okresu se od jeho vzniku po územní reorganizaci v roce 1960 nezměnily. Správně je území rozděleno do 106 obcí, z toho 9 jich má statut města (Chaloupková 2006).

Přírodní park nevymezují přesné hraniční linie jedná se o území „protkané“ hranicemi. Českou Kanadou prochází evropské rozvodí mezi povodím Dunaje a Labe, dále hranice historických zemí Čech, Moravy a Dolního Rakouska (jih území tvoří státní hranice s Rakouskem), administrativní hranice krajů z let 1949 až 1960, bývalá česko-německá etnická hranice, hranice pomnichovského záboru pohraničí (a protektorátní hranice) a pás železné opony (Chromý 2003).

Dle Nařízení Jihočeského kraje lze území přírodního parku Česká Kanada vymezit následujícím způsobem:

- 1) Přírodní park se nachází ve správním obvodu obcí s rozšířenou působností² Jindřichův Hradec a Dačice.
- 2) Přírodní park se dále nachází ve správním obvodu obcí s prověřeným obecním úřadem³ Nová Bystrice, Slavonice, Dačice, Jindřichův Hradec.
- 3) Přírodní park zahrnuje tato katastrální území⁴ nebo jejich části: Albeř, Artoleč, Bílá u Sedla, Blato u Hůrek, Český Rudolec, Číměř, Člunek, Dětrš, Dobrá Voda u Číměře, Dobrotín, Dolní Bolíkov-Nová Ves, Dolní Radíkov, Heřmaněč, Horní Pěna, Horní

² Obce s rozšířenou působností (ORP)-Obce s rozšířenou působností představují nový typ obcí vykonávajících státní správu v přenesené působnosti. Jsou obcemi s nejširším rozsahem výkonu státní správy v přenesené působnosti (E-portál územních samospráv 2007).

³ Obce s pověřeným obecním úřadem (POU)-Obec s pověřeným obecním úřadem je obec, na kterou stát přenáší část svých pravomocí, ovšem ne v takovém rozsahu, v jakém ji přenáší na obec s rozšířenou působností. Je to tedy obec menší, než obec s rozšířenou působností, a vždy spadá do správního obvodu nějaké obce s rozšířenou působností (E-portál územních samospráv 2007).

⁴ Katastrálním územím (k. ú.) se rozumí technická jednotka, kterou tvoří místopisně uzavřený a v katastru nemovitostí společně evidovaný soubor nemovitostí. V rámci k. ú. jsou číslovány parcely v jedné nebo dvou souvislých číselných řadách a budovy v souvislé řadě čísel popisných. V rámci České republiky mají katastrální území jedinečná pojmenování, která se zpravidla shodují s názvem obce, osady nebo městské části. (ČSÚ 2007).

Radíkov, Hrutkov, Hůrky, Kačlehy, Kadolec u Slavonic, Kaproun, Klášter, Klenová u Hůrek, Konrač, Košlák, Košťálov, Kunějov, Kuní pod Landštejnem, Kunžak, Leštnice, Lhota u Sedla, Lipnice u Markvarce, Lomy u Kunžaku, Markvarec, Maříž, Matějovec, Mosty, Návary, Nová Bystřice, Olšany u Dačic, Pernárec, Podlesí pod Landštejnem, Pomezí pod Landštejnem, Potočná u Číměře, Rajchěřov, Romava, Sedlo u Číměře, Senotín, Skalka u Nové Bystřice, Slavonice, Stáلكov, Staré Hutě u Veclova, Staré město pod Landštejnem, Stojecín, Valtínov, Veclov, Vitíněves a Vlastkovec.

Přesná hranice území přírodního parku Česká Kanada je zakreslena do mapy (viz příloha 1).

3 Ochrana přírody

Současná ochrana přírody se v Česku řídí zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Ochranou přírody a krajiny se dle tohoto zákona rozumí speciálně vymezená péče (viz níže) státu a fyzických i právnických osob o volně žijící živočichy, planě rostoucí rostliny a jejich společenstva, o nerosty, horniny, paleontologické nálezy a geologické celky, péče o ekologické systémy a krajinné celky, jakož i péče o vzhled a přístupnost krajiny (Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna 2007).

Zákon na území naší republiky rozlišuje obecnou a zvláštní ochranu přírody. **Obecná ochrana přírody** je ochranou všech druhů rostlin včetně hub a živočichů před vyhubením (počítaje v to snížení jejich genetické variability, vymizení dílčích populací, nebo zničení jejich ekosystému). **Zvláštní ochrana přírody** je dále rozlišena na územní a druhovou ochranu. Zvláště chráněná území je možné dále rozdělit na velkoplošná (chráněné krajinné oblasti – CHKO a národní parky – NP) a maloplošná (národní přírodní rezervace – NPR, národní přírodní památky – NPP, přírodní rezervace – PR a přírodní památky – PP). Obecná ochrana přírody přitom zahrnuje: přírodní parky (PřP), významné krajinné prvky (VKP) a územní systémy ekologické stability (USES).

V jižní části Jindřichohradecka byly v první polovině 90. let vyhlášeny tyto přírodní parky: **Homolka-Vojířov a Česká Kanada**.

Přírodní park (40,5 km²) Homolka-Vojířov se nachází na rozhraní dvou významných a odlišných geomorfologických celků, Třeboňské pánve a Javořické vrchoviny, a navazuje přímo na přírodní park Českou Kanadu. Park byl vyhlášen v roce 1994 pro celou řadu velmi cenných lesních, mokřadních a rašeliništních stanovišť a ekosystémů.

Přírodní park Česká Kanada zahrnuje také velmi cenná stanoviště, na kterých roste a žije mnoho vzácných rostlin a živočichů. Dle Jihočeského kraje je posláním přírodního parku Česká Kanada zachování přírodní, kulturní a historické charakteristiky daného území a jeho ochrana před činností snižující jeho přírodní a estetickou hodnotu, při současném vytváření podmínek pro únosné využití daného území zejména pro turistiku, rekreaci i únosnou urbanizaci v rozsahu nezbytném pro stabilizaci a rozvoj života v obcích (Krajský úřad Jihočeského kraje 2006).

O zabezpečení ochrany se stará Krajský úřad Jihočeského kraje pomocí následujících omezení:

- 1) na území přírodního parku nelze bez souhlasu příslušného orgánu ochrany přírody umísťovat nové stavby a zařízení mimo zastavěná území sídel až na výjimky, dále

pak platí omezení stavět nové dálnice a rychlostní komunikace, zakládat či zřizovat nové sídelní útvary apod.,

- 2) povolovat a měnit využití území, nevyplývá-li změna z řádně schválené a platné územně plánovací dokumentace,
- 3) hospodařit na pozemcích mimo zastavěná území obcí způsobem, kterým může dojít ke vzniku podstatných změn v biologické rozmanitosti území,
- 4) těžit nerosty a humolity, nevratně poškozovat půdní povrch, provádět terénní úpravy, kterými se mění vzhled prostředí nebo odtokové poměry.

Na území přírodního parku Česká Kanada se v souvislosti s ochranou přírody a krajiny vyskytují maloplošná chráněná území, která jsou registrována jako lokality původních lesních společenstev pralesovitého charakteru, zachovalé lokality květnatých luk a balvanitých pastvin s výskytem chráněných druhů rostlin, rybníků a vodních ploch s dosavadním extenzivním obhospodařováním, jako pozůstatek charakteristického způsobu hospodaření (Krajský úřad Jihočeského kraje 2006). Přehled maloplošných zvláště chráněných území přírodního parku Česká Kanada je uveden v příloze č. 2 a 3. Existence maloplošných chráněných území je významným determinantem možného vývoje oblasti. Ekonomické tlaky na změnu funkcí území tak často narážejí na zájmy ochrany přírodního dědictví.

V rámci maloplošných území je největší přírodní rezervací zasahující na území České Kanady rybník Krvavý a Kačležský (viz příloha č. 2). Jedná se o dva velké rybníky a řadu malých rybníčků nacházejících se v jejich okolí pestré krajiny Novobystřické vrchoviny, jihovýchodně od Jindřichova Hradce. Celková charakteristika se může vztáhnout i na ostatní rybníky oblasti České Kanady. Z hlediska výskytu savců je hlavním předmětem ochrany tohoto biotopu vydra říční (*Lutra lutra*), savec osídlující téměř všechny typy vodních biotopů od vodních toků přes jezera, mokřady a skalnatá mořská pobřeží a netopýři (*Microchiroptera*).

Rybníky jsou významným hnízdištěm vodních ptáků. Z nich je zde zastoupen například hohol severní (*Bucephala clangula*), volavka bílá (*Egretta alba*), chřástal vodní (*Rallus aquaticus*), potápka malá (*Tachybaptus ruficollis*), potápka roháč (*Podiceps cristatus*), čírka obecná (*Anas crecca*), kopřivka obecná (*Anas strepera*), moták pochop (*Circus aeruginosus*), kormorán velký (*Phalacrocorax carbo*) a také slavík modráček střeoevropský (*Luscinia svecica cyanecula*) a další (Hezoun 2006). Z plazů se v okolí rybníků vyskytuje například užovka obojková (*Natrix natrix*) či zmijs obecná (*Vipera berus*). Mezi obojživelníky se vyskytují nejvýznamnější populace čolka obecného (*Triturus vulgaris*) a obojživelníka roku 2007 skokana ostronosého (*Rana arvalis*). Zřejmě nejhojnější jsou skokan zelený (*Rana klepton esculenta*)

a vzácná není rosnička zelená (*Hyla arborea*) či blatnice skvrnitá (*Pelobates fuscus*). Do rybníka Kačležský proniká populace sekavce podunajského (*Cobitis elongatoides*). Z bezobratlých je to známý rak říční (*Astacus astacus*), škeble rybníčná (*Anodonta cygnea*) či vzácný vodní plž kružník severní (*Gyraulus acronicus*). Na povrchu rybníků je v rámci rostlin často vidět leknín bělostný (*Nymphaea candida*) či na dně puchýřka útlá (*Coleanthus subtilis*) obecně v Česku velmi ohrožený druh (Albrecht a kol. 2003).

Významné pro biodiverzitu jsou zejména podmáčené rašelinné plochy či meze a louky (viz příloha 3). Suché typy luk, meze a kamenitá stanoviště jsou domovem sysla obecného, který žije ve dvou koloniích (střelnice Lomy v zániku, tábořiště Osika). Z ptáků je v tomto biotopu často vidět křepelka a koroptev nebo jeřábek lesní v křovinatých partiích. Zástupci plazů jsou především hadi (užovka hladká, slepýš křehký) a ještěrka obecná, která má ráda sluné a vyhřáté stanoviště. Z bezobratlých jsou to běžní zástupci luk a polí jako svižník polní, majka obecná, mravenci *Formica*, čmeláci rodu *Bombus* (například čmelák rolní, čmelák zemní), pačmelák cizopasný. Regionálně významnější rostlinou je lomikámen zrnatý, běžnější je pak třezalka rozprostřená (*Hypericum humifusum* L.), prha chlumní (*Arnica montana*) nacházející se zejména v přírodní rezervaci Skalák u Senotína a velmi častý je na kamenitých pastvinách i jalovec obecný (*Juniperus communis*) a další (Hezoun 2006).

Pro charakteristiku biotopů České Kanady nesmí chybět lesní společenstva. Z velkých savců zde byl spatřen rys ostrovid (*Lynx lynx*), z drobných někteří netopýři. Alespoň příležitostně byli v oblasti České Kanady zastiženi například netopýr velký (*Myotis myotis*), netopýr ušatý (*Plecotus auritus*) a další. Ze známých druhů ptáků tu můžeme potkat krkavce velkého (*Corvus corax*), jestřába lesního (*Accipiter gentilis*), výra velkého (*Bubo bubo*), orla mořského (*Haliaeetus albicilla*), čápa (*Ciconia nigra*) a datla černého (*Dryocopus martius*). Z bezobratlých některé druhy velkých střeplíků (*Carabus arvensis*, *C. problematicus*), z motýlů batolce duhového a samozřejmě mravence rodu *Formica*. Přirozenou potenciální vegetací lesních společenství jsou rozsáhlé bučiny. Ty jsou zachovány nejlépe v lokalitě Homolka-Vojšřov. Většina lesů je přeměněna na jehličnaté monokultury, přesto se na území přírodního parku Česká Kanada nachází množství přírodních památek a rezervací, které jsou významné svým genofondem jednak z hlediska rostlin a živočichů, jednak i z hlediska přírodnin (viz Hadí vrch na mapě v příloze 1). Ze vzácných rostlin na území lesních společenstvech vyskytuje například dřípátka horská (*Soldanella montana*), v otevřených plochách 5 druhů plavuníků rodu *Diphasiastrum* (okolí Terezína a Kaprouna), z plavuní pak ještě vranec jedlový (*Huperzia selago*) a plavuň pučivá (*Lycopodium annotinum*). V roce 2006 zjištěna velmi překvapivě vápnomilná okrotice mečolistá (*Cephalanthera ensifolia*). Mnohem pestřejší listnaté lesy jsou

zde zastoupeny doubravami, suťovými lesy (zejména Jindřišské údolí) a olšinami. Ve vlhkých místech je místy hojná bledule jarní (*Leucojum vernu*), v suťových lesích vzácně oměj pestrý (*Aconitum variegatum L.*), dále je možno ještě jmenovat nechráněné ale významné druhy hrachor jarní (*Lathyrus vernus*), pryšec sladký (*Euphorbia dulcis*), pižmovku mošusovou (*Adoxa moschatellina*) a žebrovnici různolistou (*Blechnum L.*) (Albrecht a kol. 2003).

4 Přírodní poměry

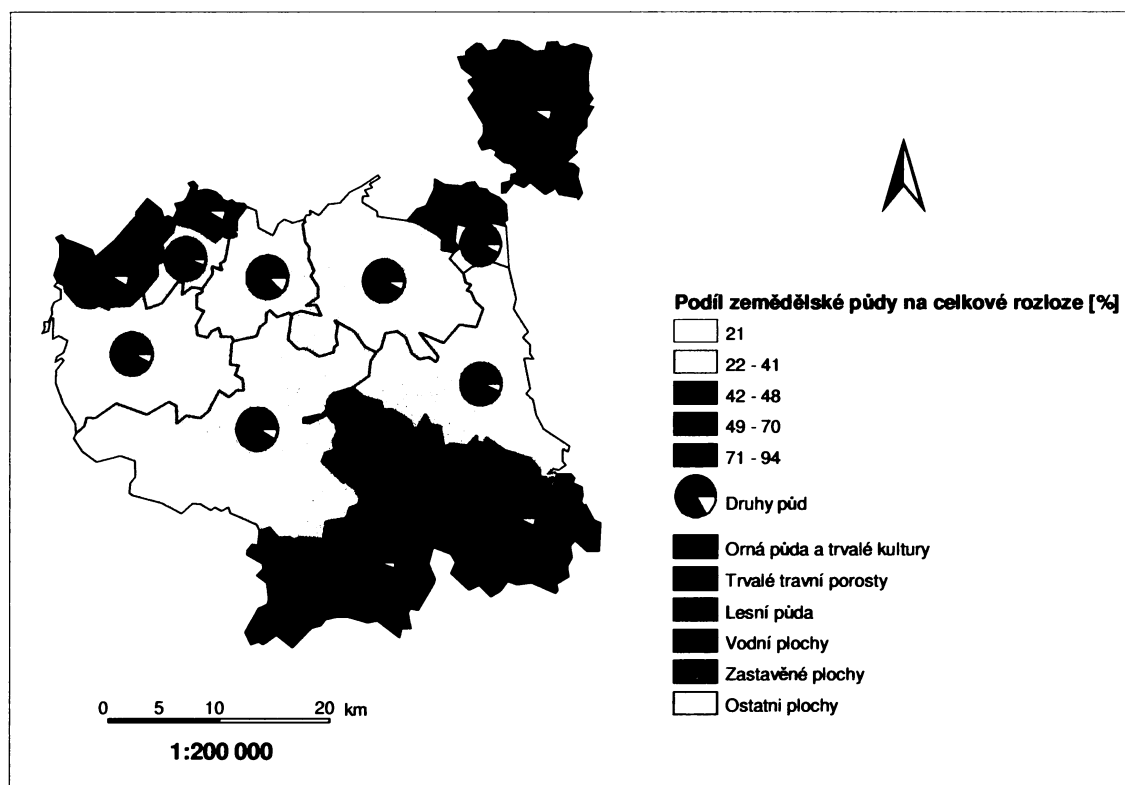
Území přírodního parku leží na jihozápadním okraji Českomoravské vrchoviny, z níž do České Kanady zasahuje celek Javořická vrchovina a její podcelek Novobystřická vrchovina. Novobystřická vrchovina zaujímá větší část oblasti a jeví se jako kopcovitá silně zalesněná krajina s typickým žulovým podkladem. Pouze okrajově na území přírodního parku zasahuje celek Křemešnická vrchovina a Jindřichohradecká pahorkatina, která na jihozápadě navazuje na Třeboňskou pánev (Albrecht a kol. 2003). Základními horninami jsou kyselé žuly a granodiority centrálního masivu moldanobického plutonu, podružně se vyvíjí metamorfity jako migmatity a ortoruly. Na dnech sníženin jsou ojediněle zachovány fragmenty neogenních písků, jílu a štěrků, na výstupech pramenů se roztroušeně vyskytují i rašeliny (viz příloha č. 3). Území přírodního parku leží v rozpětí nadmořských výšek 460 až 740 m (Albrecht a kol. 2003), kde nejvyšším vrcholem České Kanady je Vysoký kámen u Kunžaku (jehož úpatím se vine úzkokolejka z roku 1897) a který dosahuje nadmořské výšky 738 m. Další krajinné dominanty tvoří Šibeník (732 m), Kunějovský vrch (725 m), Vysoký kámen (723 m), Studnice (722 m), Bukový vrch (721 m), Větrov (714 m) a Čihadlo u Starého Města pod Landštejnem (700 m), (Soukup, David 1999). Kopce jsou převážně ploché s balvany a kamennými stády na vrcholech. Zvětráváním žulových hornin pomocí erozní i vodní činnosti vznikají často skalní mísy (například v okolí hradu Landštejna) nebo viklany. Východní část tvoří Dačická pahorkatina, která má ráz protáhlé sníženiny. Zajímavé skalní útvary jsou u rybníka Zvůle, dále na Liščím vrchu nedaleko Terezína u Kunžaku, nebo v přírodní rezervaci Hadí vrch, kde se vyskytuje tzv. balvanové moře (Albrecht a kol. 2003). Po polích jsou rozesety balvanovité ostrůvky. Vyšších výšek pak dosahují související Jihlavské vrchy, které jsou však již za hranicí kraje.

Z pedogeografického hlediska se na území přírodního parku Česká Kanada vyskytuje převážně podzolová šedě zbarvená půda. Vznikla chemickým rozkladem minerální složky půdy silnými organickými kyselinami, které vznikají rozkladem jehličí (opadu). Tento typ půdy, typický pro horské oblasti, je velmi chudý na živiny a není tedy vhodný pro zemědělství (Tomášek 2003). Proto jsou dnes tyto půdy zalesněny či slouží jako pastviny a louky (viz obrázek č. 1).

Dnešní „tvář“ krajiny je výsledkem transformačního období po roce 1990. Právě v období 1990–2000 došlo k zásadní změně vnitřní struktury zemědělských ploch (Chromý 2003). V oblastech nevhodných pro zemědělství docházelo k rozšíření trvalých travních porostů a dále došlo k poklesu rozlohy orné půdy, která dnes v České Kanadě představuje méně než 35 %. Dle Chromého (2003) byla oblast České Kanady před rokem 1990 intenzivně zemědělsky využívána

a to v průměru více než celé Jindřichohradecko. V období transformace došlo na území České Kanady k přechodu na zemědělství extenzivní a následně pak k výraznému zalesnění jehličnatými monokulturami (v polovině 20. století představoval podíl lesních ploch už více než polovinu). Charakteristické pro krajinu přírodního parku Česká Kanada je, že obdělávané plochy půdy jsou malé úseky rozdělené mezemi a kamenitými pastvinami, což dodává krajině podobu mozaiky (Albrecht a kol. 2003).

Obrázek 1: Rozmístění zemědělské půdy a podíl druhů půd na území České Kanady v roce 2001

Zdroj: ČSÚ 2006b.

V rámci klimatických poměrů patří Česká Kanada do chladné podnebné oblasti. Velké množství srážek (850 až 900 mm/rok) je závislé na nadmořské výšce. Se stoupající nadmořskou výškou se mění i teplota, proto je Česká Kanada někdy definovaná, jako oblast s drsnými podmínkami a klimatem. To je také důvod, proč si oblast vysloužila právě název Česká Kanada. Průměrné zimní teploty se pohybují v rozmezí -3 až -4 °C a letní teploty 15 – 16 °C (Školní atlas České republiky 2000).

Středem České Kanady prochází evropské rozvodí Labe – Dunaj, kde Labe patří k úmoří Severního moře a Dunaj k úmoří Černého moře. Celá oblast přírodního parku je odvodňována drobnými vodními toky v povodí řeky Nežárky a Moravské Dyje. Drobné vodní toky jako je Dračice, Pstruhovec, Struha, Kolčavka napájejí rybníky, na které je zejména západní část přírodního parku velmi bohatá. Mezi nejdůležitější rybníky, které zasahují na území přírodního

parku Česká Kanada, patří: Kačležský (176 ha), Krvavý (127 ha), Velký Řečický (85,5 ha), Ratmírovský (78 ha), Hejtman u Strmilova (68 ha), Pěněnský neboli Dřevo (60 ha) a Komorník (56 ha). Rybníky České Kanady jsou na rozdíl od třeboňských většinou položeny v hlubších údolích. Jejich funkce je avšak stejná, tj. rybníky slouží především k chovu ryb (k tomuto účelu také byly budovány), často i k závlahám a mnohé mají význam jako hnízdiště a shromaždiště vodního ptactva. Některé z nich jsou také využívány k rekreaci (například Zvůle, Osika, Komorník), ale nacházejí se zde i takové rybníky, které jsou pro svoji biodiverzitu chráněné (například Dědek u Slavonic, Kačležský a Krvavý rybník), (viz příloha 2).

5 Socioekonomické podmínky

Socioekonomické podmínky mají vliv na současnou podobu přírodního parku Česká Kanada. V této části bakalářské práce se zmiňuji jednak o vývoji obyvatelstva, dále o náboženské a věkové struktuře, která ovlivňuje ekonomickou sféru. Dále zmiňuji i volební chování obyvatel, jež je na jedné straně ovlivněno vzděláním obyvatel (viz subkapitola 5.4), na druhé straně věkem i ekonomickou aktivitou. Aby došlo k zachování kulturního a přírodního dědictví přírodního parku Česká Kanada, musí být vhodně zvolené politické strany, jež ochranu přírody podporují, proto je do jisté míry důležitá i politická orientace obyvatel přírodního parku Česká Kanada. Na závěr socioekonomické části této práce se zabývám i cestovním ruchem a dopravou, které mají velký význam pro regionální rozvoj parku a rovněž na vytyčenou stezku modelovým územím. Socioekonomické hodnocení může být užitečným materiálem pro obecní úřady, cestovní agentury i školy.

5.1 Vývoj obyvatelstva

Základy struktury osídlení okresu se vytvářely v procesu dlouhodobého historického vývoje. Jindřichohradecko bylo osídleno českým obyvatelstvem koncem 12. a na počátku 13. století, kdy sem Jindřich Vítkovec přivedl osadníky z Benešovska. Toto nové české obyvatelstvo však neosídlilo celé území, a proto ve druhé polovině 13. století došlo k druhé kolonizační vlně, tak jako i v jiných částech českého pohraničí. Páni z Hradce si pozvali na pomoc Templáře, kteří sem přivedli další kolonisty německé národnosti. Ti se usazovali na území řídko osídleném, především na severovýchod od Jindřichova Hradce. Demografický vývoj Jindřichohradecka pak asi nejvíce ovlivnily události po druhé světové válce.

Jižní část území byla po několik století obydlena především obyvatelstvem německého původu. Během let 1945–1947 bylo toto obyvatelstvo odsunuto. Odsun po roce 1945 způsobil vylidnění mnoha oblastí v česko-rakouském, česko-německém i dnešním česko-polským příhraničí. Důsledkem nedostatečného znovuosídlení a vznikem železné opony po nástupu komunistického režimu byl zánik kolem 3 000 obcí, částí obcí a samot v pohraničních oblastech (Mikšíček 2005). Mezi zaniklá sídla vyskytující se v pohraničním pásmu v okrese Jindřichův Hradec patří⁵: Dětríš (Dietreichs), Košlák (Kockschlag), Košťálkov (Gottschallings), Krabonoš (Zuggers), Kuní (Kain), Kunšach (do roku 1920 Guntschachen), Leštnice (Lexnitz), Lužánky (Auhäuser), Mnich (Münichschlag), Nová Ves (Kösslersdorf, Neudorf), Obora (Thiergarten),

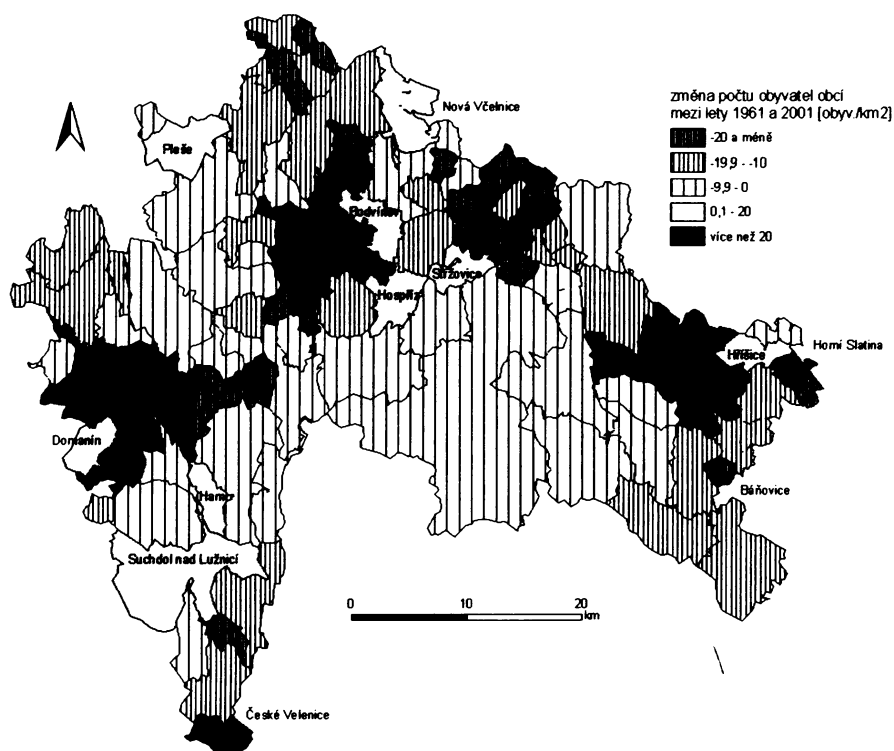
⁵ Ve výčtu obcí jsou uvedeny německé ekvivalenty jejich názvů.

Pernárec (Bernhards), Rajchěřov (Reichers), Romava (Romau), Rybné (Fischbachhäser), Staré Hutě (Althütten). Naopak mezi sídla, která byla zničena jen částečně a dodnes existují, patří: Maříž (Maires), Pomezí (Markel), Pransláky (Braunschlag), Vítiněves (Wittingau) (Zaniklé obce po roce 1945, 2007).

V roce 1930 žilo v pohraničí 3 707 852 obyvatel, z toho 2 660 192 (71,7 %) německé národnosti. Po druhé světové válce bylo z Československa odsunuto 2 256 000 Němců, čímž se snížil celkový počet obyvatel státu o třetinu (Mikšíček 2005). V poválečném období proto muselo být území řízeně dosidlováno nepůvodním obyvatelstvem jednak z českého vnitrozemí a jednak ze vzdálenějších oblastí s národností romskou, slovenskou, či reemigranty z ciziny (například volynskými Čechy). To však narušilo přirozenou demografickou skladbu a přineslo řadu problémů, zejména s asimilací romské populace. Navíc politická situace po roce 1948 deformovala hospodářskou strukturu příhraničních regionů a do značné míry zničila typický venkovský ráz jižních Čech. V 50. a 60. letech došlo k násilné kolektivizaci zemědělství, proto se část obyvatelstva rozhodla tuto oblast opustit. Migrační úbytky byly vcelku výrazné a vedly opět k vyliďnění některých sídel. Situace se změnila až v 70. letech, kdy došlo k nejvyšším přírůstkům obyvatelstva. Příčinou byl hlavně obrat v migračním chování. To souviselo se započatím rozsáhlé bytové výstavby a zakládáním strategicky důležitých průmyslových podniků.

Dnes lze na území Jindřichohradecka zaznamenat pokračující koncentrační procesy, kdy se obyvatelé venkovských sídel stěhují do měst či větších středisek, což potvrzuje fakt, že okresní město i větší sídla neustále rostou (Hazuková 2006). Naopak obce ležící na hranicích se sousedními okresy i s Rakouskem vykazují za posledních 40 let úbytek (viz obrázek č. 2). Mezi hlavní příčiny patří nedostatečná obslužnost venkovských oblastí, lepší podmínky ve městě z hlediska kvality života, ale také z hlediska rozvoje podnikatelské činnosti, vzdělávání a lepší dostupnosti služeb obecně.

Obrázek 2: Změna počtu obyvatel v obcích Jindřichohradecka mezi lety 1961 a 2001

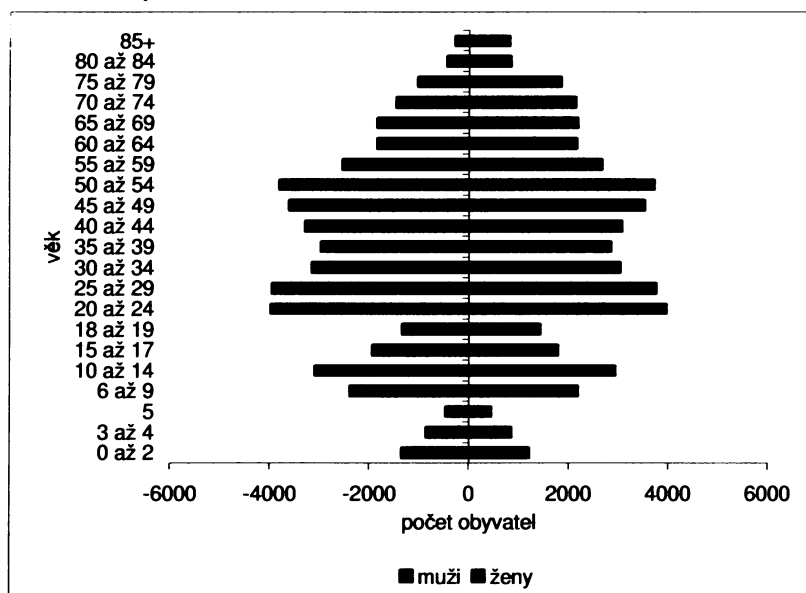
Zdroj: Převzato od Čejková, Dvořáčková (2006)

5.2 Věková struktura

Po druhé světové válce došlo k poválečnému odsunu německých obyvatel, následně se do pohraničních oblastí nastěhovalo nové obyvatelstvo. Migrace se účastnili hlavně lidé v produktivním věku, tj. mladí a svobodní, staří lidé se migrace neúčastnili. Důsledkem toho je, že v blízkosti hranice s Rakouskem dnes žije menší počet obyvatel v postproduktivním věku než ve vnitrozemí (Zeman 2001).

Pro okres Jindřichův Hradec v roce 2001 je typická regresní věková struktura obyvatelstva. Populace v okrese se tedy chová stejně jako populace v Česku, což znamená, že se rodí méně dětí a populace stárne. Nejpočetnější skupinu tvořili mladí od 20 do 29 let a to díky propopulační politice v sedmdesátých letech (viz graf 1).

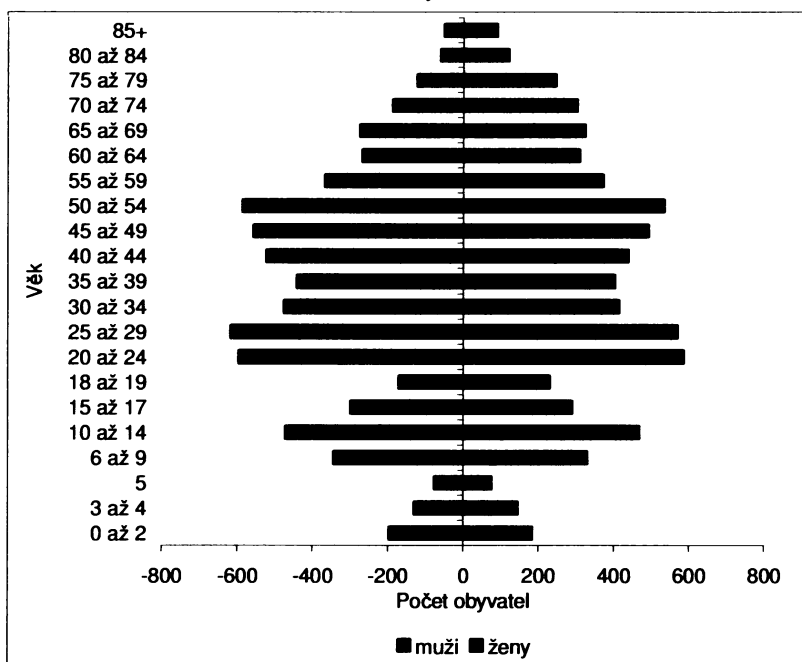
Graf 1: Věková struktura obyvatelstva v okrese Jindřichův Hradec v roce 2001

Zdroj: ČSÚ 2006b.

Z hlediska sledovaného území České Kanady platí stejné závěry jako pro okres Jindřichův Hradec (viz graf 2). Nejpočetnější skupina ve věku 25 až 39 let je přítomna v obci Nová Bystrice (293 obyvatel, což je 8,6 % z celkového počtu obyvatel obce). Průměrný věk v okrese je 38,3 let, v rámci obcí s prověřeným obecním úřadem v České Kanadě 41 let (nejvyššího věku se dožívají obyvatelé v obci Kačlehy (47 let) a v obci Studená (40 let)). Muži se zde dožívají průměrného věku 37 let a ženy 39 let (ČSÚ).

Graf 2: Věková struktura obcí v oblasti České Kanady v roce 2001

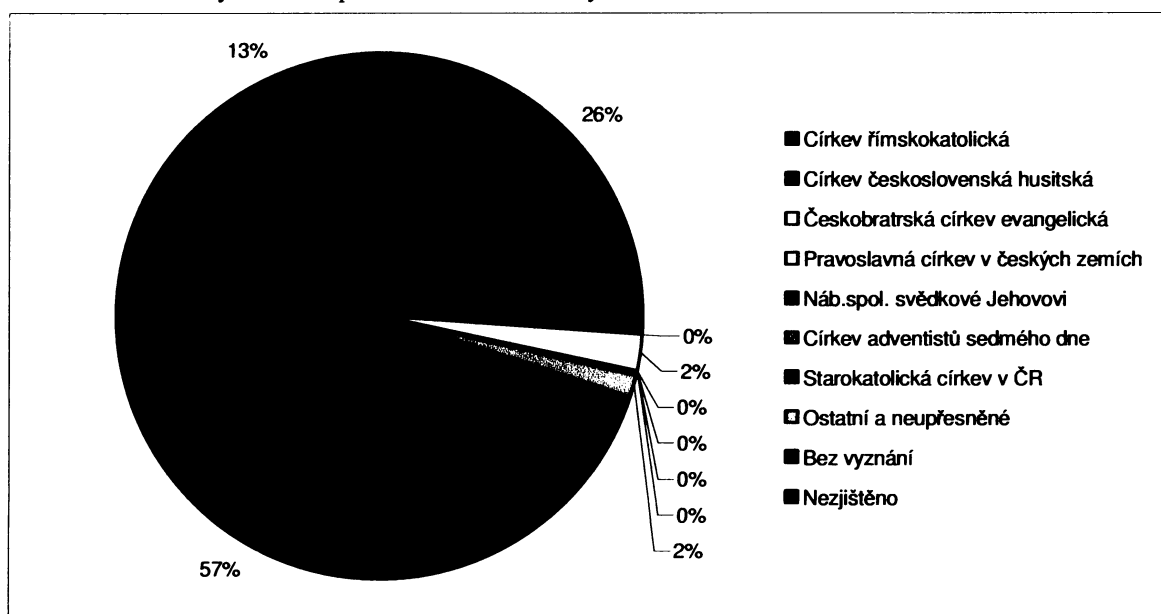

Zdroj: ČSÚ 2006b.

5.3 Náboženská struktura

Z hlediska náboženství převládají v Česku nadpoloviční většinou ateisté (59 %). Podobně je tomu i v okrese Jindřichův Hradec (54,3 %) i v oblasti České Kanady (57 %), což je důsledek systematické likvidace náboženství během období komunistického režimu. Více než čtvrtinu věřících na území České Kanady zaznamenává církev římskokatolická, s menším podílem českobratrská církev evangelická a církev československá husitská, tedy podobná struktura věřících jako u okresu Jindřichův Hradec (viz graf 3).

Graf 3: Skladba obyvatelstva podle náboženského vyznání v oblasti České Kanadě v roce 2001

Zdroj: ČSÚ 2006b.

Celé území můžeme z hlediska počtu věřících rozdělit do čtyř oblastí (viz obrázek 3). Největší procento věřících (37–49 %) se nachází na SV České Kanady (Studená, Kunžak, Heřmaněč, Český Rudolec), druhá oblast leží na SZ území s počtem věřících 29–38 % (Kačlehy, Hospříz), střední a jižní část ČK s procentem věřících 24–28 % a čtvrtou oblastí je západní část (Číměř, Horní Pěna) s procentem věřících 23–20 % (ČSÚ). Dle Hazukové (2006) závisí počet věřících obyvatel na lokalitě obce, tj. na sousedství s nějakou tradičně religiózní oblastí. Závislost se projevuje také u věkové struktury obyvatelstva, jelikož starší obyvatelstvo (nad 50 let) bývá zpravidla více věřící (viz tabulka 1).

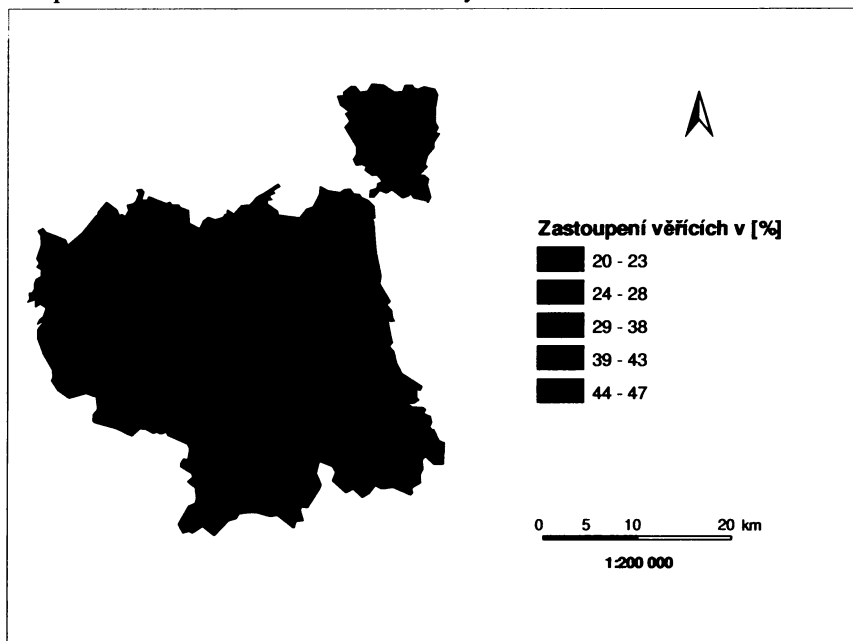
Tabulka 1: Počet věřících v oblasti České Kanady a počet obyvatel nad 50 let v roce 2001

Obce	Počet obyvatel územního obvodu obce	Věřící (abs.)	Věřící (%)	Počet obyvatel nad 50 let (%)
Kačlehy	60	23	38	53
Heřmaneč	79	34	43	37
Hospříz	368	122	33	26
Horní pěna	474	108	23	30
Člunek	457	113	24	29
St. Město pod Landštejnem	552	150	27	28
Číměř	652	129	20	29
Český Rudolec	1010	419	42	29
Kunžak	1459	664	46	34
Slavonice	2717	754	28	27
Nová Bystřice	3407	878	26	30
Studená	2495	1168	47	32

Zdroj: ČSÚ 2006b.

Obyvatelstvo příhraniční části modelového okresu bylo v předválečném období více orientováno k náboženství (zejména katolickému) než obyvatelstvo vnitrozemí (Zeman 2001). Důvodem těchto rozdílů mohl být jednak převážně venkovský ráz příhraniční části okresu a jednak fakt, že území kolem hranice bylo obýváno katoličtější německou populací. V poválečném období se situace výrazně změnila. Dle Zemana (2001) měla populace v dosídleném pohraničí menší vztah k náboženství a naopak u obcí ležících ve větší vzdálenosti od hranic s Rakouskem byl počet věřících větší. Dále se po období komunistického režimu objevily výrazné rozdíly počtu katolíků mezi moravskou a českou částí okresu. V moravské části se projevila větší tradicionalita obyvatel, což vyplývá i z dat za oblast České Kanady, kdy obce Studená, Kunžak, Heřmaneč a Český Rudolec jsou obce s největším počtem věřících na území přírodního parku a přitom se nacházejí u bývalé česko-moravské zemské hranice (viz obrázek č. 3).

Obrázek 3: Zastoupení věřících na území České Kanady v roce 2001

Zdroj: ČSÚ 2006b.

5.4 Vzdelanostní struktura

Vzdelanostní struktura obyvatel je významně ovlivněna zejména velikostní strukturou obcí. V menších obcích převládají obyvatelé se základním vzděláním, naopak se středoškolským a vysokoškolským vzděláním žijí lidé ve větších městech (Zeman 2001). Pravděpodobným důvodem vyššího počtu obyvatel bez vzdělání či jen s ukončeným základním vzděláním v pohraniční oblasti Jindřichohradecka je zřejmě menší možnost uplatnění kvalifikovaných pracovníků nebo absence školních zařízení, jak vyplývá z údajů za oblast České Kanady.

Na území České Kanady je nedostatečná síť školních i předškolních zařízení (celkem 9 mateřských škol a 7 základních škol), dále zde nejsou zastoupeny školy střední a vysoké, což se řeší dojížděnkou do města Jindřichův Hradec (7 středních škol, VŠE – Fakulta managementu), či Dačic (4 střední školy), kde převažují odborná učiliště a minimum gymnázií. Důvodem vyšší absence školních zařízení v oblasti české Kanady je zřejmě nízký počet obyvatel v příhraničních obcích a tím i nízké zastoupení dětské věkové složky. Větší počet škol v této oblasti by neměl smysl, naopak je dnes trendem slučování školních zařízení (hlavně základních a mateřských) v menších obcích, jelikož celonárodně počet dětí klesá (Havlíčková 2005).

Tabulka 2: Vzdělanostní struktura mužů a žen v České republice, okresu Jindřichův Hradec a v oblasti České Kanady v roce 2001 (%)

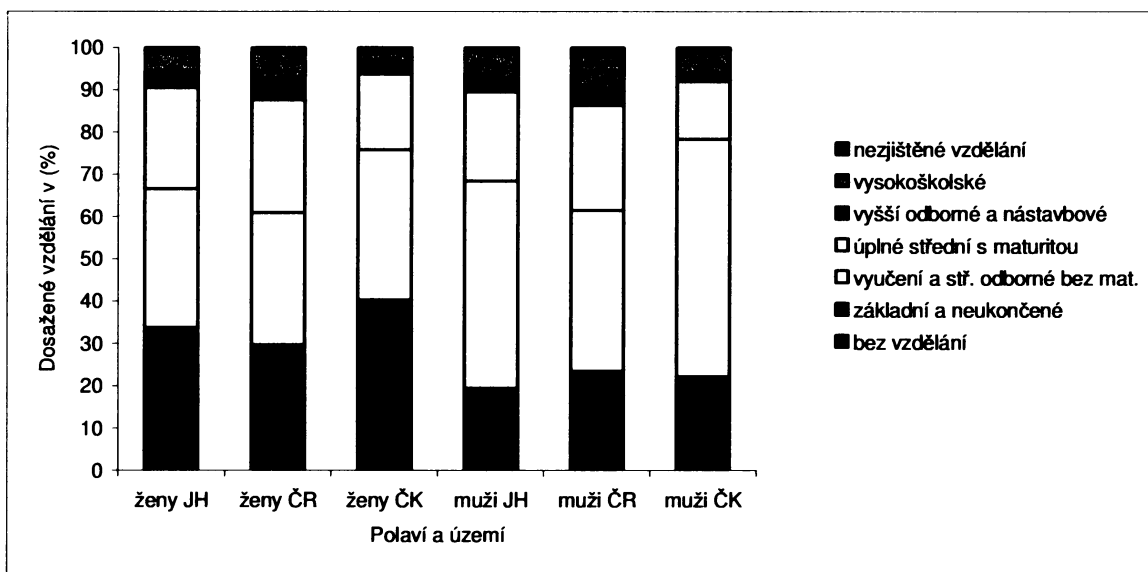
	Bez vzdělání	Základní a neukončené	Vyučení a stř. odborné bez mat.	Úplné střední s maturitou	Vyšší odborné a nástavbové	Vysokoškolské	Nezjištěné vzdělání
ženy JH	0,30	17,10	16,90	12,38	1,68	2,57	0,59
ženy ČR	0,26	15,00	15,90	13,80	2,10	3,60	0,61
ženy ČK	0,32	20,70	18,50	9,40	1,20	1,80	0,23
muži JH	0,16	9,20	23,70	10,27	1,00	3,51	0,53
muži ČR	0,19	11,20	18,50	12,13	1,70	4,33	0,63
muži ČK	0,34	10,10	26,50	6,50	0,85	2,50	0,44

Pozn. : Zkratka JH – znamená okres Jindřichův Hradec, zkratka ČR – znamená Česká republika, zkratka ČK – znamená oblast České Kanady

Zdroj: ČSÚ 2006b.

Muži v oblasti České Kanady tvoří nejpočetnější skupinu se středoškolským vzděláním, konkrétně střední odborné bez maturity a vyučení 26,5 %, viz tabulka č. 2. U žen je největší skupina se základním vzděláním 20,7 %. Z hlediska vyššího vzdělání studuje více mužů vysoké školy (2,5 %) než ženy a naopak více žen studuje vyšší odborné školy (1,2 %). Podobný trend můžeme sledovat i z širšího hlediska při porovnávání mužů a žen za okres či Česka (viz graf č. 4).

Graf 4: Vzdělanostní struktura mužů a žen v České Republice, v okresu Jindřichův Hradec a v oblasti České Kanady v roce 2001

Zdroj: ČSÚ 2006b.

5.5 Volební chování

Z hlediska volby politických stran do Poslanecké sněmovny se informace za republiku, okres, tedy i Českou Kanadu liší. V roce 2006 za Česko získala největší procento hlasů ODS, následovala ji strana ČSSD, KSČM, KDU-ČSL a SZ.

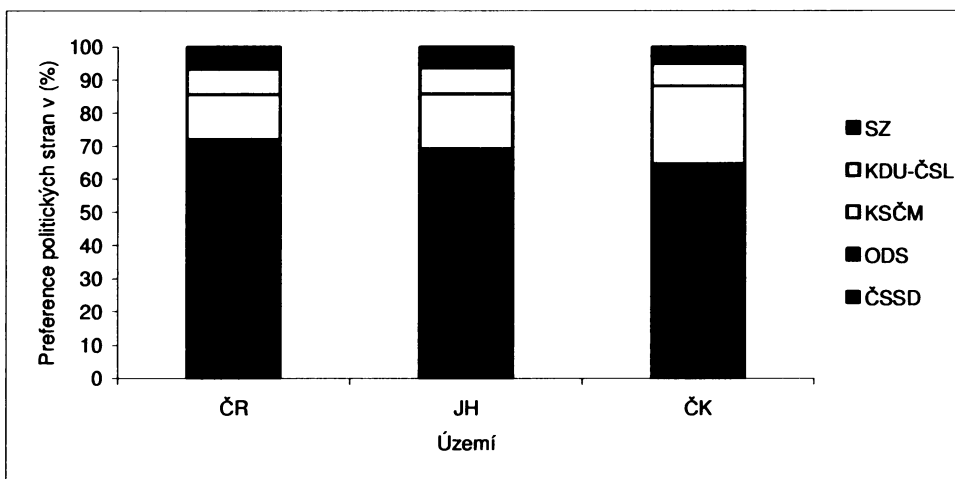
Tabulka 3: Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR za okres Jindřichův Hradec, Českou republiku a oblast České Kanady v roce 2006

	ČSSD	ODS	KSČM	KDU-ČSL	SZ
ČR	34,37	37,62	13,62	7,68	6,68
JH	34,63	34,59	16,58	7,85	6,32
ČK	34,19	30,51	23,48	6,75	5,04

Zdroj: ČSÚ 2006c.

U okresu Jindřichova Hradce i České Kanady má prvenství v počtu hlasů ČSSD, následuje ji ODS a dále je vývoj obdobný jako u Česka, tedy KSČM, KDU-ČSL, SZ. Názorně je možné vidět situaci u grafu 5. Jak vyplývá z tabulky 3, největší procento hlasů za KSČM obdržela Česká Kanada, jelikož příhraniční oblasti jsou dle Zemana (2001) „baštou“ komunistické strany.

Graf 5: Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR za okres Jindřichův Hradec, Českou republiku a oblast České Kanady v roce 2006

Zdroj: ČSÚ 2006c.

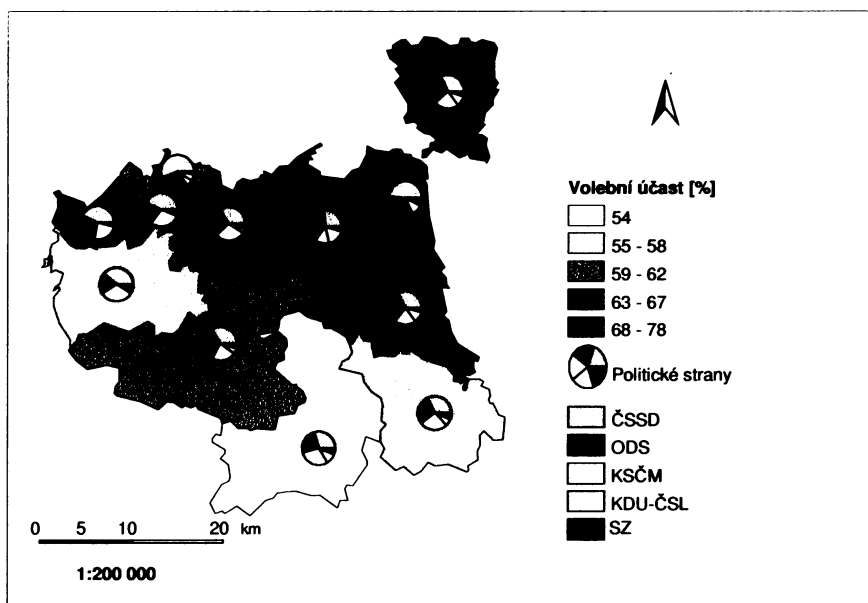
U České Kanady je názorně vidět prostorová diferenciací volebních výsledků roku 2006. Mezi hlavní faktory prostorové diferenciací patří poloha regionu (v centru či na periférii), typ osídlení (venkov vs. město), převládající náboženství, struktura obyvatelstva podle věku, pohlaví, vzdělání a zaměstnanosti v jednotlivých sektorech (Fakulta aplikovaných věd ZČU v Plzni 2007) a dále vnitřní diferenciací území, tj. v našem případě, jestli území leží v moravské nebo české části okresu Jindřichův Hradec. Dle Zemana (2001) existuje rozdíl ve volebním chování obyvatel v příhraniční oblasti a ve vnitrozemí. V dosídlených obcích pohraničí je vyšší podpora KSČM a obecně levicových stran než ve vnitrozemí. Dosídlování pohraničí se odehrávalo v době počátků vlády komunistického režimu a dosídlenci zřejmě pociťovali vděk komunistické straně za snadno získaný majetek a půdu, proto byla v minulosti ale i dnes (zřejmě z nostalgie) tato strana v pohraničí podporována. Dále zde existuje rozdíl ve volebním chování obyvatel v moravské a v české části okresu Jindřichova Hradce. U moravských obcí okresu je větší podpora KDU-ČSL než u obcí českých, kde je naopak větší

podpora ODS. Důvodem je fakt, že Morava je jednak nábožensky založená a jednak je tradiční základnou KDU-ČSL. Tyto trendy můžeme pozorovat i u České Kanady (viz obrázek 4), kde KDU-ČSL obdržela největší procento hlasů v obcích Kunžak (17%), Český Rudolec (11 %), Studená a St. Město pod Landštejnem (10 %). Čily obce v blízkosti česko-moravské zemské hranice, viz náboženská struktura. Naopak žádný hlas nezískala strana v obci Heřmaneč (0 %).

Z povolebního průzkumu v roce 2006 vyšlo, že věková skupina 15–29 kladně hodnotí ODS a tendenci naopak zápornou má ke stranám ČSSD, KDU-ČSL, KSČM. Starší dotazované obyvatelstvo nad 60 let, zastávala přesně opačný názor (Volby 2006). Podobné závěry lze aplikovat i na oblast České Kanady, jelikož obce s největším podílem obyvatelstva nad 50 let volily více KSČM (viz náboženská struktura). Patří mezi ně obec Číměř (32 %), Kačlehy, Člunek a St. Město pod Landštejnem (29 %). Neméně se KSČM volila v Hospřizi (6 %). ČSSD volily nejvíce obce Hospříz 56 %, Heřmaneč 43%, Číměř 39 %, nejméně Kunžak 27 %, jelikož tato obec dala nejvíce hlasů ODS (38 %), spolu s obcemi Nová Bystrice a Heřmaneč (33 %). SZ dostala nejvíce platných hlasů (8 %) v obci Heřmaneč a nejméně naopak v obci Kačlehy (2 %).

V obrázku č. 4 je znázorněno zastoupení politických stran v jednotlivých obcích ČK a volební účast. Nejvyšší volební účast byla zjištěna v obci Heřmaneč (78 %) a dále např. obec Kačlehy (67 %) a Studená (66 %). Nejmenší volební účast byla zjištěna u obce St. Město pod Landštejnem (53,8 %). Volební účast je dle Zemana (2001) v dosidlovaných obcích menší než-li ve vnitrozemí.

Obrázek 4: Volební účast a preference politických stran v oblasti České Kanady v roce 2006

Zdroj: ČSÚ 2006c.

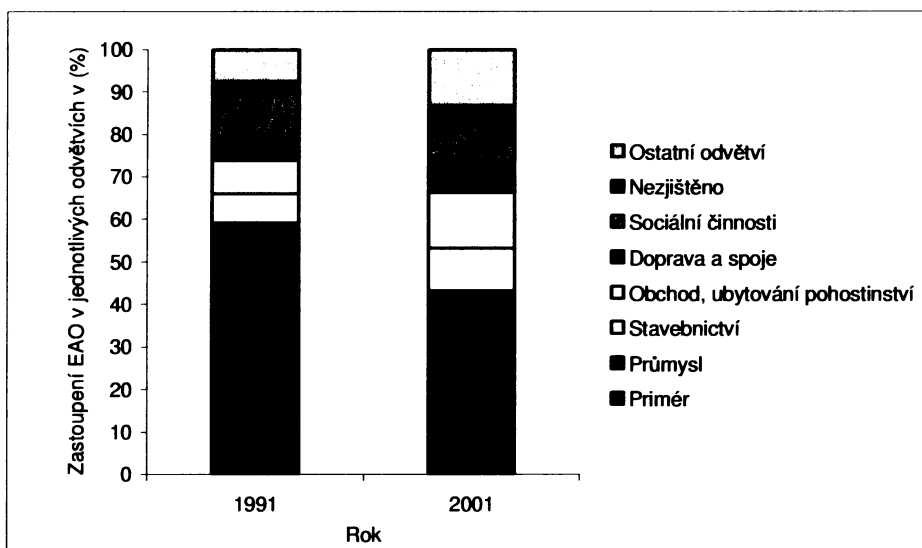
5.6 Ekonomická aktivita

Při sčítání lidu v roce 1991 byl v okrese Jindřichův Hradec zjištěn větší podíl ekonomicky aktivních obyvatel (51,8 %) než-li při sčítání v roce 2001 (50,4 %). Mezi hlavní příčiny této skutečnosti patří problém demografického vývoje, kdy populace obecně stárne a rodí se méně dětí. Tato skutečnost se pak projeví v nedostatečném pokrytí trhu práce. Dalším důvodem může být prodlužování přípravy k určitému povolání (vzděláváním), odliv ekonomicky aktivního obyvatelstva do zemí EU (Hazuková 2006) a v neposlední řadě je podíl ekonomicky aktivních obyvatel ovlivněn restrukturalizací v hospodářství po roce 1989, kdy se snížil počet pracovních příležitostí především v průmyslu a v zemědělství. Jedním z prvních důsledků transformace tedy byla skutečnost, že dlouhodobý nedostatek pracovních sil vyústil v rostoucí nezaměstnanost (Zeměpis České republiky 2003).

Větší podíl ekonomicky aktivních představují muži (57,4 %) než-li ženy (43,6 %), které ve svém produktivním věku odcházejí na mateřské dovolené a následně se jim hůře hledá pracovní uplatnění. Vyšší podíl ekonomicky aktivních mužů jistě souvisí i s vyšším podílem dosaženého vysokoškolského vzdělání (3,5 %). Podíl ekonomiky neaktivních se naopak zvýšil a to z 41,8 % v roce 1991 na 49,0 % v roce 2001.

V grafu č. 6 jsou vyobrazeny změny v jednotlivých odvětvích ekonomicky aktivního obyvatelstva (EAO). Jak již bylo zmíněno, na začátku devadesátých let došlo ke změnám ve struktuře hospodářství, ale i ve společnosti. Jako následek vyrovnávání se konkurenci směřující ze západu, došlo v transformačních procesech k poklesu produkce v průmyslu a zemědělství ve prospěch sektoru služeb (Sčítání lidu, domů a bytů 2001). Dále můžeme v grafu vidět velmi výrazný pokles podílu EAO v priméru téměř o čtvrtinu (24 %) v roce 1991 na desetinu (10,8 %) v roce 2001. K mírnému snížení podílu EAO došlo ještě v průmyslu a to o 0,1 %. Nejvíce vzrostl podíl EAO v terciéru z 36,3 % na 46,4 % a také podíl EAO vzrostl mírně ve stavebnictví o 4,0 % (Hazuková 2006).

Graf 6: Ekonomicky aktivní obyvatelstvo podle odvětví v okrese Jindřichův Hradec v letech 1991 až 2001

Zdroj: ČSÚ 2006a, ČSÚ 2006b.

Okres Jindřichův Hradec je okresem průmyslově zemědělským. Zemědělská půda s rozlohou 92 252 ha činí téměř polovinu (47,5 %) z celkové rozlohy okresu. Podíl zaměstnanců v priméru v roce 2001 přesahoval 10 % (viz tabulka 4). Rostlinná výroba je zaměřena na obiloviny, brambory, olejninu a píce. V živočišné výrobě převažuje chov prasat, skotu, ryb.

Tabulka 4: Ekonomicky aktivní obyvatelstvo podle jednotlivých sektorů v r roce 2001 (v %)

	primér	sekundér	terciér
ČR	4,4	37,7	57,9
Okres JH	10,7	42,4	46,4
ČK	12,5	37,4	37,8

Zdroj: ČSÚ 2006b.

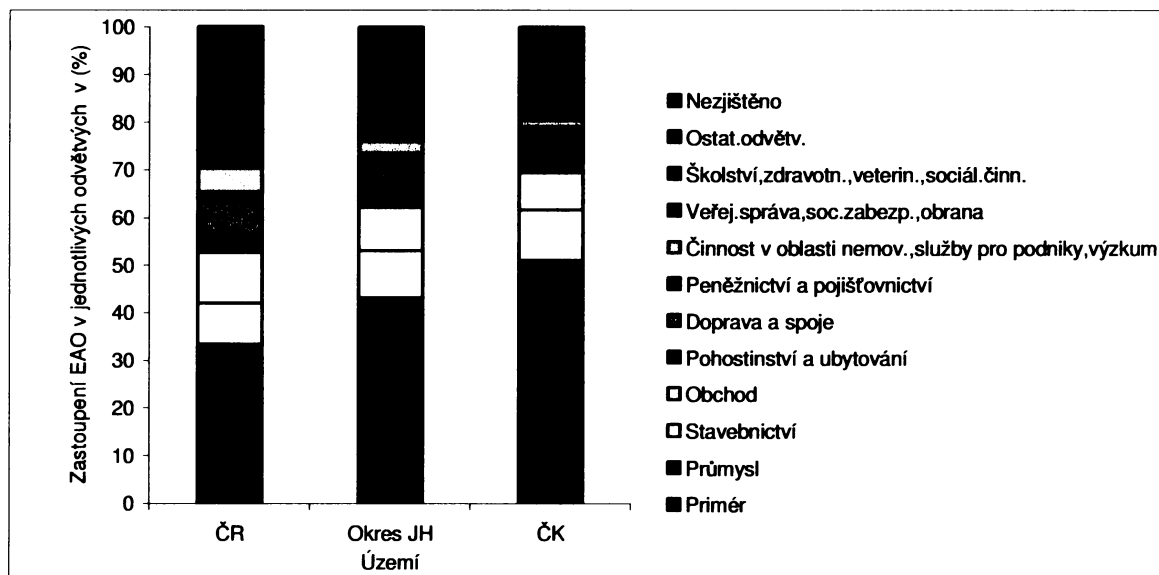
Z tabulky č. 4 můžeme pozorovat, že více než dvě pětiny obyvatel okresu pracuje v průmyslu (42,4 %). V okrese Jindřichův Hradec má dlouholetou tradici především zpracovatelský průmysl, dále potravinářský průmysl (Třeboň-Regent, Jindřichův Hradec-Madeta, Fruko Schulz a další), textilní průmysl (Jitka), zpracování dřeva, strojírenství (Dačice-TRW-DAS) a ostatní průmysl (Dačice-Centropen). Průmyslová výroba se koncentruje do největších měst (Jindřichův Hradec, Třeboň, Dačice) a to z důvodů heterogenního rozmístění obyvatelstva a z důvodu tradice průmyslu.

Terciér představuje největší podíl EAO v rámci okresu (46,4 %) a to jak ve větších městech (lázeňství, doprava), tak i v menších obcích (cestovní ruch).

Na vymezeném území České Kanady bylo k roku 2001 zaznamenána polovina (49,4 %) ekonomicky aktivních obyvatel. Ke konci roku 2006 bylo v oblasti zaregistrováno 243

ekonomických subjektů. Muži představují 57,4 % a ženy 42,6 % EAO, což odpovídá přibližně stejným údajům i závěrům jako za území okresu. Nejvíce EAO je v obci Horní Pěna 55,5 %, nejméně pak v obci Kačlehy 43,3 %. Důvodem může být dopravní dostupnost, viz níže. Z grafu 7 (níže) i z tabulky 4 můžeme vyčíst, že okres i oblast Česká Kanada je územím s rozvinutým zemědělstvím. Primér představuje u Česka kolem 4,4 %, v okresu asi 10,7 % a u České Kanady je to 12,5 %.

Graf 7: Ekonomicky aktivní obyvatelstvo podle odvětví v České republice, okresu Jindřichův Hradec a v oblasti v roce 2001

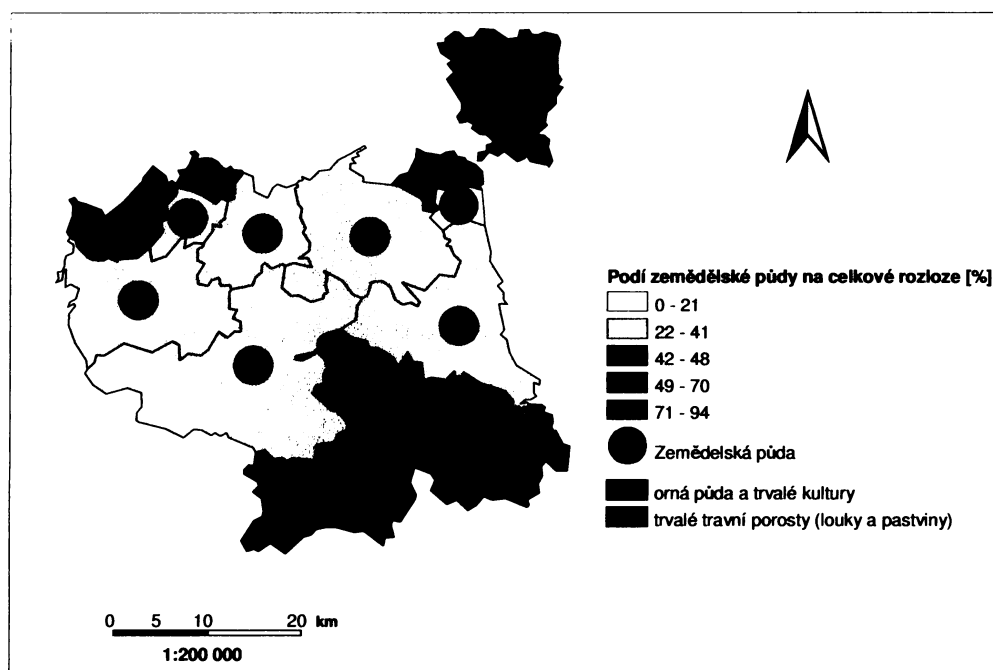

Zdroj: ČSÚ 2006b.

Zemědělská půda o rozloze 18 145,5 ha činí necelou polovinu (42,4 %) z celkové plochy České Kanady. V rámci Jihočeského kraje dnes dochází k nárůstu extenzivního zemědělství a tedy i k nárůstu zatravněných ploch (pastviny a louky). V rámci České Kanady představují trvalé travní porosty 44,3 % zemědělské půdy. Jak je patrné z obrázku č. 5 největší podíl zemědělské půdy je v obcích Studená, Horní Pěna, Hospříz, Staré město pod Ladštejnem. Mezi obce s nejvíce rozvinutým zemědělstvím patří Heřmaneč (29,7 % EAO) a Hospříz (25 % EAO) či Staré Město pod Landštejnem (23 %) (ČSÚ 2006b). Rostlinná výroba v oblasti České Kanady je zaměřena především na obiloviny a brambory pěstované ve vyšších polohách, což značně zatěžuje půdu. Proto se dnes velká část orné půdy, která se nachází ve vyšších polohách, zatravnjuje (Bičík, Jančák 2005). V rámci živočišné výroby je to především chov skotu, prasat, tradiční chov ryb, ale i koní. Po roce 1990 dochází k nárůstu ekologického zemědělství a k přechodu ze stájového chovu dobytka na extenzivní způsob. Na území České Kanady se v rámci zemědělství realizují různé společnosti. V rámci lesnictví a chovu ryb například Český rybářský svaz MO Nová Bystrice, AGROSTAT Nová Bystrice a.s., AGRIS Markvarec, spol.

s.r.o. V rámci pěstování obilovin může být příkladem firma Agros, s.r.o. zemědělství, či jako příklad lesnictví Lesy Č. Rudolec a.s.

Obrázek 5: Půdní fond v oblasti České Kanady v roce 2001

Zdroj: ČSÚ 2006b.

Sekundér v rámci EAO představuje u Česku kolem 37,7 % v okrese JH asi 42,4 % a u České Kanady je to 37,4 %, tedy sektor s druhým největším podílem EAO. Průmyslová výroba a stavebnictví v oblasti České Kanady je koncentrována především do měst Studená (59,3 % EAO), Nová Bystřice (52 % EAO), Heřmaneč (51,3 % EAO), Slavonice (51,1 % EAO). Na území České Kanady má dlouholetou tradici převážně zpracovatelský průmysl a to především textilní průmysl (výroba koberců, přikrývek a oděvů), dále potravinářský průmysl (pivovarnictví, zpracování masa), zpracování dřeva (truhlářství). Význam má i strojírenský průmysl (výroba zemědělských strojů) či stavebnictví (těžba písků, rašeliny). V rámci textilního průmyslu je velice známá firma na výrobu vlněných dek ALMA Nová Bystřice, a.s., která působí ve stejnojmenném městě. V současné době podnik uzavírá některé závody a snižuje výrobu. Důvodem jsou finanční problémy a dle Českého rozhlasu (2007) i dovoz levného textilu z Asie, kterému tuzemští výrobci jen těžko konkurují. Na území Nové Bystřice dříve působila i firma Otavan Třeboň a.s., která ale v roce 2004 zkrachovala díky malé rentabilitě (Český rozhlas 2006). V rámci zpracovatelského průmyslu je také známá firma Sklotechnik Nigischer Ježek s. r. o., která se zabývá výrobou a zpracováním skla či porcelánu. V potravinářství má dlouholetou tradici pivovarnictví - Pivovar Studená. Prvenství má ale především masný průmysl. Více než stoletou tradici řeznické a uzenářské výroby reprezentuje firma MASNA Studená založená rodem Satrapů (postupně byly založeny další rodinné masné podniky v Kostelci

u Jihlavy, v Hodicích a v Krahulčí). Společnost se dnes řadí mezi největší zpracovatele masa v Česku a úspěšně spolupracujeme se zahraničními řetězci Delvita, Globus, Billa, Kaufland, Makro, Lidl, Tesco Stores, ale i s domácími firmami jako Flop a Jednota. Přestože sekundér zahrnuje největší podíl EAO obyvatel ze všech sektorů, těžký průmysl se v oblasti České Kanady výrazněji nerozvinul a přírodní prostředí tak zůstalo zachováno.

Terciér představuje u České Kanady 37,8 % EAO a je tedy největším sektorem v rámci zastoupení EAO. Podobná je situace u okresu Jindřichův Hradec, kde terciér představuje 46,4 % EAO a u Česka 57,9 % EAO. Mezi obce České Kanady s největším podílem pracujících v terciéru patří Horní Pěna 44,4 % EAO, Kačlehy 42 % EAO a Slavonice 35,9 % EAO. Největší zastoupení má obchod 7,8 % EAO, školství a zdravotnictví 6,6 % EAO či veřejná správa a sociální zabezpečení 5,8 % EAO. Pro územní rozvoj oblasti České Kanady má velký potenciál i cestovní ruch, který se realizuje v rámci kulturních památek (město Slavonice, Nová Bystřice) a památek technických (úzkokolejná železnice, která vede z Jindřichova Hradce do Nové Bystřice), sportovního vyžití (cyklostezky, golfová hřiště) a v neposlední řadě zachovaného přírodního dědictví.

5.6.1 Míra nezaměstnanosti

Nezaměstnanost je důležitý ukazatel, který poukazuje na schopnost obyvatel uplatnit se na trhu práce (Zeman 2001). Po celá 90. léta patřil okres Jindřichův Hradec k územím s velmi nízkou mírou nezaměstnanosti. Situace se výrazně mění až v tomto desetiletí. V roce 2001 dosahovala míra nezaměstnanosti v okrese Jindřichův Hradec velmi nízkých hodnot (5,6 %), postupně se ale míra nezaměstnanosti začala zvyšovat až do roku 2005 (7,4 %), dnes nastává opět trend poklesu (ČSÚ).

V roce 2001 bylo na území České Kanady průměrně 4,0 % nezaměstnaných, z toho největší nezaměstnanost byla zjištěna v těchto obcích: Starém Městě pod Landštejnem (8,3 %), Kačlehy (6,7 %) a v Českém Rudolci (6,4 %). Naopak nejméně nezaměstnaných bylo zaznamenáno v obcích Heřmaněč (1,3 %), Hospřs (1,9 %), (viz tabulka 5 a obrázek 6). Nezaměstnanost závisí na velikosti obce (Hazuková 2006). Názorným příkladem je obec Kačlehy, která dosahuje nejmenšího počtu obyvatel a vysokou míru nezaměstnanosti v rámci sledovaného území České Kanady. Tento vztah však nenajdeme u obcí Heřmaněč a Hospříz, u nichž je naopak nezaměstnanost velmi nízká. Důvodem může být závislost nezaměstnanosti nejen na velikosti obce, ale i na dostatečné dopravní dostupnosti, frekvenci dopravy a především na vzdálenosti od mikroregionálního střediska. Tedy obec Hospříz leží blízko okresního města Jindřichův Hradec a Heřmaněč blízko ORP Dačice. Na obrázku 6 je znázorněna největší míra

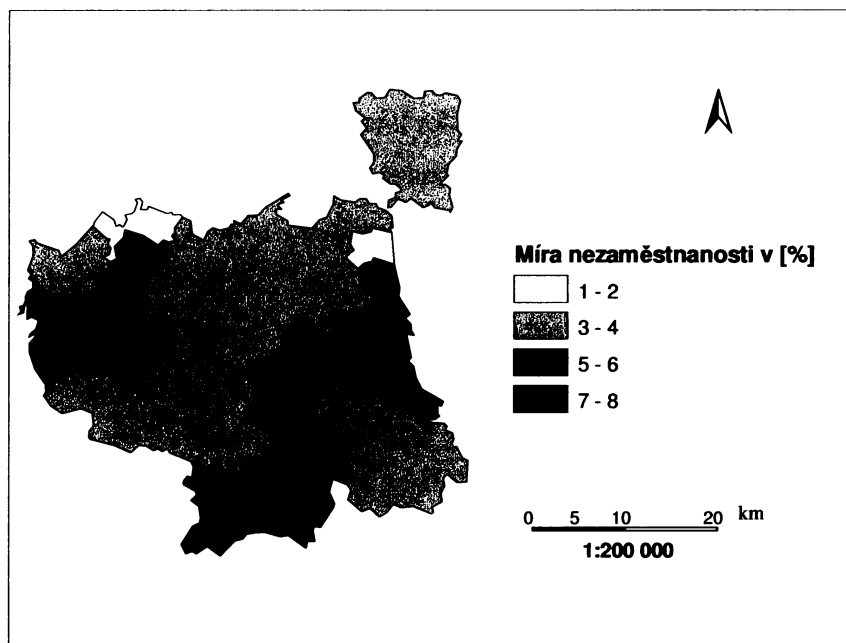
nezaměstnanosti u obce St. Město pod Landštejnem. Důvodem může být poloha obce, která leží daleko jak od města Jindřichův Hradec, tak od města Dačice, dalším důvodem může být nejnižší denní silniční a vlaková frekvence z měst Jindřichův Hradce a Dačic (viz tabulka 6)

Tabulka 5: Míra nezaměstnanosti v oblasti České Kanadě v roce 2001

Obce	Počet obyvatel územního obvodu	Podíl ekonomicky aktivních na obyvatelstvu celkem (%)	Míra nezaměstnanosti v roce 2001 (%)
St. Město pod Landštejnem	552	52,4	8,3
Kačlehy	60	43,3	6,7
Český Rudolec	1010	50,3	6,4
Číměř	652	52,9	4,9
Nová Bystřice	3407	49,7	4,1
Slavonice	2717	49,0	3,8
Horní pěna	474	55,5	3,6
Kunžak	1459	47,8	3,5
Člunek	457	48,0	3,5
Studená	2495	51,1	3,1
Hospříz	368	51,6	1,9
Heřmaneč	79	46,8	1,3

Zdroj: ČSÚ 2006b.

Obrázek 6: Míra nezaměstnanosti v České Kanadě v roce 2001

Zdroj: ČSÚ 2006b.

Některé části obcí na území České Kanady dnes mají velmi nízký počet trvale žijících obyvatel nebo již nejsou trvale obývány vůbec (Program rozvoje Novobystřicka 2003–2010). Aby se obyvatelé udrželi na určitém území a neodcházeli za prací do jiných regionů, je třeba jim

zajistit alternativní zdroje obživy. Pro oblast České Kanady je výhodné rozvíjet služby a to zejména cestovní ruch, pro jehož rozvoj je na území přírodního parku důležitá hustá síť cyklostezek, naučných stezek, dále sportovní a kulturní zázemí. Cestovní ruch tedy může vyřešit některé sociálně-ekonomické problémy mj. tím, že poskytne nová pracovní místa a zmenší tak i nezaměstnanost daného území.

5.7 Doprava

Sledovaným územím neprochází žádná dálnice či rychlostní komunikace. Z významnějších komunikací se nejbližší nachází silnice 1. třídy č. 23 spojující Jindřichův Hradec a Studenou, dále je silniční síť tvořená výhradně komunikacemi 2. a 3. třídy. Komunikace nižších tříd mají středně hustou síť, kvalita silnic je však hlavně v odlehlejších venkovských oblastech neuspokojivá.

Na sledovaném území se nachází dva hraniční přechody. První z nich je Nová Bystřice – Grametten. Tento přechod je otevřen nepřetržitě a využít ho mohou všechny druhy dopravy. Z výsledků sčítání dopravy v roce 2000 je patrné, že patří mezi méně využívané hraniční přechody. V tomto roce byla intenzita dopravy na silnici mezi Novou Bystřicí a hraničním přechodem 1 078 vozidel za 24 hodin. Druhý přechod Slavonice – Fratres měl intenzitu dopravy 1 283 vozidel za 24 hodin (Ředitelství silnic a dálnic ČR 2006) a je tedy více využíván než přechod Nová Bystřice – Grametten. Celkově lze říci, že mají oba přechody význam pro příhraniční styk spíše v lokálním měřítku.

Hustota železniční sítě je v tomto území relativně nízká. Z hlediska napojení na železniční síť prochází tímto územím dvě neelektrifikované regionální železniční tratě místního významu. Trať č. 227 z Kostelce u Jihlavy do Slavonic (České dráhy 2006) a železniční trať č. 229 (úzkorozchodná trať), která je ve vlastnictví soukromého dopravce (Jindřichohradecké místní dráhy a.s.), začíná v Jindřichově Hradci a končí v Nové Bystřici. Tato trať má charakter především rekreační příměstské železnice, zabezpečuje dopravu územím České Kanady a je ve vazbě na okresní město Jindřichův Hradec. Svým charakterem a vedením trasy nevytváří vážnější konkurenci rychlejší autobusové dopravě ve spojení Nová Bystřice – Jindřichův Hradec (Kunz, Roháč 2003).

Mikroregiony můžeme charakterizovat jako územní celky, v jejichž rámci jsou relativně uzavřeny nejintenzivnější regionální procesy. Jedná se především o dojížděku za prací a za základními druhy služeb (Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně 2006). Proto největší intenzitu dopravy z námi sledovaného území můžeme pozorovat ve směru do mikroregionálních středisek Jindřichův Hradec a Dačice (viz tabulka č. 6). Velmi významnou polohu z hlediska dopravní

dostupnosti můžeme sledovat u obce Slavonice, dále je to například obec Nová Bystřice a Kunžak, který leží téměř v polovině mezi městy Dačice a Jindřichův Hradec. Vůbec nejnižší dopravní frekvenci, a tedy i dostupnost, pozorujeme u obce St. Město pod Landštejnem, což jistě souvisí i s vyšší mírou nezaměstnanosti v této oblasti.

Tabulka 6: Denní vlaková a silniční frekvence spojů z měst Jindřichův Hradec a Dačice dne 10. 1. 2006

Obce	Vlaková frekvence z města JH	Vlaková frekvence z města Dačice	Silniční frekvence z města JH	Silniční frekvence z města Dačice
Český Rudolec	0	0	15	28
Číměř	0	0	16	12
Heřmaneč	0	0	9	8
Horní pěna	0	0	18	13
Hospřiz	0	0	35	17
Kunžak	1	2	23	17
Nová Bystřice	1	2	16	13
Slavonice	8	10	14	12
St. Město pod Landštejnem	0	0	5	6
Studená	0	0	15	16
Člunek	0	0	17	13
Kačlehy	0	0	2	2
Celkem	10	14	185	157

Zdroj: [http:// www.idos.cz](http://www.idos.cz)

Jak již bylo zmíněno, Česká Kanada je napojena na železnici pouze dvěma tratěmi. Ve všední den lze vlakem do České Kanady dojet čtyřicetivlakovými spoji. Největší frekvence spojů (10) probíhá na trase Dačice – Slavonice a dále Jindřichův Hradec a Slavonice s frekvencí 8 spojů za den. Druhá nejčastější frekvence je mezi městy Dačice – Nová Bystřice a Dačice – Kunžak, kde vlaková frekvence je jen dva vlaky za den. S frekvencí 1 vlak za den disponují spojení na trase Jindřichův Hradec – Nová Bystřice a Jindřichův Hradec – Kunžak. Z chudšího pokrytí železnic vyplývá, že většina obcí České Kanady je závislá na dopravě autobusem, i když centrální částí České Kanady autobusové linky téměř nevedou, což odpovídá řídkému osídlení. Nejvíce autobusových linek spojuje Českou Kanadu s Jindřichovým Hradcem (185 spojů/den), jelikož Jindřichův Hradec je okresní město a je zde tedy více pracovního uplatnění a větší nabídka služeb než například ve městě Dačice. S Dačicemi je oblast propojena méně intenzivněji (157 spojů/den).

Největší silniční intenzita byla naměřena v obci Studená, (viz tabulka 7). Důvodem je zřejmě procházející silnice I. třídy č. 23. Ta spojuje Jindřichův Hradec se Studenou a pokračuje přes Třebíč. U Brna se tato silnice napojuje na dálnici D1. Dalším důvodem mohou být i pracovní příležitosti. Druhé pořadí v rámci silniční intenzity zaujímá obec Kunžak, což může

být ovlivněno procházející silnicí II. řádu č. 151, která spojuje Jindřichův Hradec, Kunžak a město Dačice. U Moravských Budějovic se tato silnice napojuje na silnici E 59 směřující přes Znojmo k českorakuskému přechodu Hatě – Kleinhaugsdorf. Zvýšená intenzita v obcích Nová Bystřice a ve Slavonicích je způsobena blízkostí hraničních přechodů (viz výše), pracovními příležitostmi či službami. Nejnižší intenzitu dopravy pozorujeme u obce Kačlehy, kterou prochází jen silnice III. třídy.

Tabulka 7: Postavení obcí v oblasti České Kanady v rámci intenzity silniční dopravy v roce 2000

Obce	Počet obyvatel územního obvodu	Rozloha územního obvodu v km ²	Intenzita silniční dopravy (vozidla/24hod)	Postavení v dopravní síti
Český Rudolec	1010	49,29	485	10.
Číměř	652	45,71	2459	8.
Heřmaneč	79	5,08	248	11.
Horní pěna	474	14,82	2583	7.
Hospříz	368	8,59	3661	5.
Kunžak	1459	49,53	7690	2.
Nová Bystřice	3407	81,74	4782	3.
Slavonice	2717	45,72	3792	4.
St. Město pod Landštejnem	552	69,19	897	9.
Studená	2495	44,94	9754	1.
Čluněk	457	24,96	2733	6.
Kačlehy	60	8,73	0	12.

Zdroj: <http://www.rsd.cz>

Z koncepce rozvoje dopravní infrastruktury na území Jihočeského kraje vyplývá, že největší změny v dopravní dostupnosti sledovaného území by měly nastat s vybudováním dálnice D3 a navazující rychlostní silnice R3. Tyto dvě rychlostní komunikace by měly soustředit tranzitní dopravu vedenou přes Jihočeský kraj ve směru sever – jih. Zároveň zajistí kvalitní a kapacitní napojení Jihočeského kraje na evropskou dálniční síť a dálelepší vnitrostátní spojení s Prahou a zprostředkovaně s dalšími významnými městy Česka (Kunz, Roháč 2003). V rámci oblasti Českoé Kanady bude mít koncepce vliv, na snížení intenzity na hraničních přechodech, možné zvýšení dopravy na silnici I. třídy č. 23. a dálelepší dostupnosti hlavního města Prahy.

5.8 Cestovní ruch a regionální rozvoj České Kanady

Celá oblast České Kanady má zachovaný ideální přírodní i kulturní ráz zejména zásluhou absence průmyslových středisek a dále díky specifickému historickému vývoji. Z tohoto důvodu je pro celou oblast výhodné, z hlediska vlastního rozvoje a využitelnosti oblasti, investovat

převážně do rozvoje služeb a cestovního ruchu. Tomuto rozvoji v dnešní době napomáhá převážně mezinárodní přeshraniční spolupráce. Podílí se na ní Impuls centrum Nová Bystřice/Litschau, Impuls centrum Dobersberg/Slavonice a Euroregion Silva Nortica. Obecně byla impuls centra založena k rozvoji spolupráce v příhraničí, k propagaci příhraničních regionů, k realizaci nejrůznějších projektů a k většímu porozumění obyvatel těchto mikroregionů. (Impuls centrum Nová Bystřice 2007).

Impuls Nová Bystřice/Litschau bylo zřízeno v roce 2002, prostřednictvím tohoto centra se podporuje výstavba nových či oprava již stávajících cyklotras a naučných stezek v mikroregionu Novobystřicko. Dále se jedná například o vytvoření společných webových stránek, rozšíření spolupráce mezi knihovnami, školami a mateřskými školami, neziskovými organizacemi, sportovními oddíly, golfovými kluby apod. Impuls centrum se snaží o otevírání nových přechodů zejména pro cykloturistiku. Příkladem jsou již vzniklé přechody Smrčná/Hauschlag, dále Košťálov/Reingers a Košťálov/Klein Taxen. Momentálně nejaktuálnějším projektem, na jehož realizaci se novobystřické impuls centrum také významně podílí, se jmenuje „Willkommen Nachbar! – Vítejte, sousedé!“, který vznikl ze samostatné iniciativy příhraničních obcí. Hlavní náplní tohoto projektu je umožnit českým hostům v příhraničním rakouském regionu Waldviertlu základní komunikaci v češtině a napomoci tím tomu, aby se při návštěvě cítili více „vítání“. V současné době spočívá hlavní bod celého projektu v oblasti gastronomie a ubytování, v budoucnu by mělo dojít k rozšíření těchto služeb (Impuls centrum Nová Bystřice 2007).

V oblasti probíhá i spolupráce v rámci Euroregionu Silva Nortica. Ten byl založen na společném zasedání sdružení Jihočeská Silva Nortica a rakouského subjektu Europaplattform pro Waldviertel roku 2002. Jeho území zahrnuje oblast okresů Jindřichův Hradec, České Budějovice, Písek a Tábor na území Jihočeského kraje a oblast Waldviertel na území Dolního Rakouska (Euroregion Silva Nortica 2007). Euroregion má mnoho cílů, mezi něž patří především trvale udržitelný rozvoj příhraničí (spojující infrastruktura; podpora zemědělství, ochrana životního prostředí; rozvoj cestovního ruchu, dobré sousedství, či odstranění rozdílu mezi regiony). K rozvoji cestovního ruchu přispívá, jak již bylo řečeno, přírodní a kulturní dědictví regionu, dále také blízkost českorakouské hranice. Přírodní bohatství České Kanady zůstalo neporušené jednak díky absenci těžkého průmyslu a jednak díky řídkému osídlení. V rámci cestovního ruchu má oblast potenciál z hlediska cykloturistiky a pěší turistiky, v zimě i lyžařské okruhy (Nová Bystřice 2007). Zanedbatelné nejsou ani místní rybníky, sloužící k rekreačním účelům. Velké procento rybníků je však chráněno a nachází se v přírodní rezervaci (viz příloha č. 2).

Na rakouské straně sousedí Česká Kanada s oblastí Waldviertelu, což je jedna ze 4 čtvrtí spolkové země Dolní Rakousy. Příhraniční oblast bezprostředně navazuje na Českou Kanadu a má tedy podobný krajinný ráz. Navíc je protkána sítí turistických cest, které usnadňují navštívení této zajímavé a přitom méně známé části Rakouska. Výrazným znakem Waldviertelu jsou především početné vodní toky a zalesněné plochy, množství skalních útvarů, hradů, zámků a klášterů (například Hardegg, Riegersburg, Raabs). V neposlední řadě je to i město Waidhofen an der Thaya, kulturní, obchodní a správní centrum oblasti.

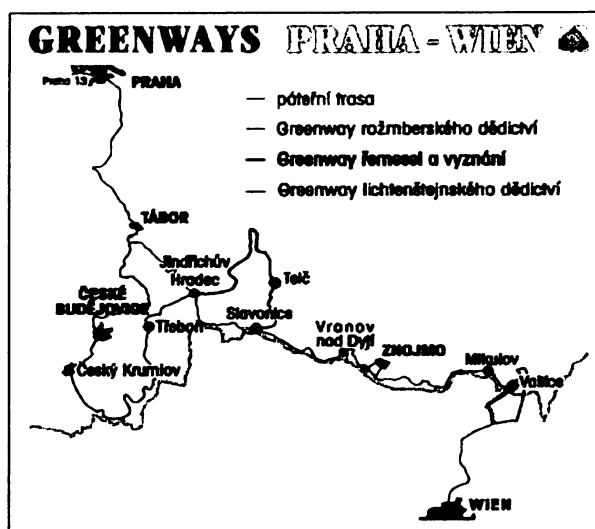
Pro zajištění nároků cykloturistů či pěších turistů musí být v oblasti České Kanady zajištěné dostatečné množství stezek. Problémem stezek se zabývá Nadace Partnerství. Nadace poskytuje pomoc a podporu organizacím či projektům, které přispívají k udržitelnému rozvoji území podél stezek a přírodních koridorů. Projekty, které v rámci Nadace Partnerství vznikají, se dělí na dva typy. Prvním je „partnerství pro stezku“, jenž představuje plánování a výstavbu nové stezky. Druhým je program „adoptuj svou stezku“ zaměřený na péči a údržbu stezek stávajících.

Příkladem nově vzniklé stezky je Graselova stezka, která vznikla v rámci projektu „Slavonicko – kouzlo zapomenutého dědictví“ v letech 2002–2003 za spolupráce Slavonické renesanční společnosti, Kulturního klubu Slavonice, Zkrášlovacího spolku Rudolecko, České Kanady, Inspirace Slavonice, Ivana Kušiaka a další (Chadimová 2003). Stezka je pojmenovaná podle slavného lupiče Johanna Georga Grasela (1790–1818), který působil ve 2. polovině 19. století na Slavonicku (Graselova stezka 2007). Zmíněná stezka vede ze Slavonic, přes Český Rudolec až do Dorního Bolíkova. Naučná funkce stezky je zaměřena na kulturní zajímavosti Slavonic a dále přírodní i historické zajímavosti osídlení. Délka trasy je přibližně 12 km.

Významnějším projektem Nadace Partnerství jsou tzv. Zelené stezky – Greenways. Dle Nadace Partnerství (2007) je cílem Greenways vytvoření sítě cyklotras a stezek, na které jsou navázány služby pro turisty. Do projektu se zapojují nejenom obce a města, ale také podnikatelé a další subjekty. Přes území naší republiky vede v současné době několik tras, přičemž nejvýznamnějšími a též nejznámějšími jsou: Greenways Praha – Vídeň (456 km), dále Moravské vinařské stezky (18,6 km), Krakov – Morava – Vídeň Greenways (390 km) a cyklistická stezka Brno – Vídeň (130 km). Českou Kanadou prochází nejdelší Greenways Praha – Vídeň, která začíná v Praze, vede přes Jindřichův Hradec do Nové Bystřice, Landštejna a dále směrem na jihozápadní Moravu k Vranovu nad Dyjí až do Vídně. Stezka má sloužit k rozvoji šetrné turistiky pro cyklisty, pěší, jezdce na koních či vodáky. Stezka se snaží vystihnout historické okolnosti, kulturní i přírodní specifika jižních Čech. V rámci poznání byly na této Greenways vytvořeny tematické okruhy (okruh Rožmberského dědictví, okruh řemesel a vyznání či Lichtenštejnský okruh) a spojuje názorně dějiny s přítomností (viz obrázek č. 7).

V neposlední řadě slouží k rozvoji spolupráce mezi zainteresovanými organizacemi i obyčejnými lidmi žijícími v této oblasti (Greenways Praha – Vídeň 2007).

Obrázek 7: „Zelená stezka“ Greenway Praha – Vídeň

Zdroj: <http://www.prahawien.greenways.info>

V oblasti regionálního rozvoje a oživení cestovního ruchu má značný potenciál golf a golfová turistika. V zemích, kde je cestovní ruch podstatným zdrojem příjmů státního rozpočtu, se golf stává jedním ze strategických nástrojů (Kulman 2005). Příkladem může být sousední Waldviertel, kde se golf s pomocí výrazné dotační podpory státu a EU stal jádrem cestovního ruchu a atraktivity regionu. V oblasti České Kanady se nachází 2 golfové kluby a to Nová Bystřice a Mnich. Tato oblast je přímo rájem golfistů, protože kromě dvou hřišť na českém území je v okruhu padesáti kilometrů dalších šest hřišť v Rakousku. Často zde hrají i cizinci. Kdyby tedy došlo k výstavbě většího množství stezek s hraničními přechody, zvýšila by se tím golfová turistika Novobystřicka i lepší ekonomická situace města.

Kulturní dědictví je v tomto regionu představováno zejména městskými památkovými rezervacemi⁶, do kterých se řadí okresní město Jindřichův Hradec a Slavonice, jenž mají možnost být zapsány do světového kulturního dědictví UNESCO (bylo vytipováno 24 unikátních renesančních měšťanských domů). Centra měst Nová Bystřice a Dačice jsou pod ochranou městskými památkovými zónami⁷. Významnou architektonickou památkou v krajině je zřícenina

⁶ Městské památkové rezervace Jindřichův Hradec a Slavonice byly zřízeny v roce 1961. Zákon č. 20/1987 Sb., § 5, odst. 1 definuje památkovou rezervaci jako území, jehož charakter a prostředí určuje soubor nemovitých kulturních památek, popřípadě archeologických nálezů (Národní památkový ústav 2007). Lepší by bylo přímo citovat zákon než národní památkový ústav, to platí i pro pozn. pod čarou č. 7.

⁷ Městské památkové zóny Nová Bystřice a Dačice byly zřízeny v roce 1990. Zákon č. 20/1987 Sb., § 6, odst. 1 definuje památkovou zónu jako území, sídelního útvaru nebo jeho části s menším podílem kulturních památek, historické prostředí nebo část krajinného celku, které vykazují významné kulturní hodnoty (Národní památkový ústav 2007).

hradu Landštejn a kostel při původním (Ne)pomuckém klášteře v obci Klášter. Zajímavostí tohoto kraje je i množství dochovaných pevnůstek, které byly součástí obraných linií budovaných v letech 1936–1938 na obranu Československa před nacistickým Německem, či vojenské objekty (pěchotní sruby) zachované ze stejné doby. Na území České Kanady se také nachází velké množství opuštěných objektů, které se souhrnně označují jako tzv. „brownfields“ (Novotná, Musil, Nový, Sedláková 2006). Mezi tyto objekty lze zařadit původní areály JZD, státní statky (viz Dvůr Dobrohoř v příloze 7) a vojenské kasárny po bývalé pohraniční stráží, které nejsou od poloviny 90. let využívány a chátrají. Zastupitelé obce si dnes tento problém plně uvědomují a navrhují například přeměnu kasáren na ubytovací zařízení pro turisty (viz Hotel Peršlák v příloze 4) nebo na přeměnu ve sportovní a relaxační zařízení nabízející i doplňkové služby pro pěší turistiku či cykloturistiku. Využití těchto zanedbaných objektů by tak mohlo přispět k celkovému rozvoji Přírodního parku Česká Kanada i ke snížení celkové nezaměstnanosti v dané oblasti (Český rozhlas 2007).

6 Krajem zaniklých vesnic – naučná stezka

Odsun německého obyvatelstva zasáhl výrazně do pohraničních oblastí. Mnohé z vesnic ztratily svoji původní kulturu, avšak byly znovu osídleny, některé však byly odkázány k zániku. K zastavení rozvoje oblasti České Kanady napomohlo zřízení hraničního pásma a zrušení přechodu do Rakouska. Mnohé vesnice se tak staly „konečnou zastávkou“ pro české obyvatelstvo.

V návaznosti na tyto skutečnosti vznikla naučná stezka na bázi vytyčení hlavních problémových a tematických okruhů. Jedná se o následující okruhy: Železná opona, dále navazuje téma vysídlení vesnic, druhé bydlení, transformace zemědělství a dopady na krajinu. Poslední okruh se týká problému ochrany přírody spojeného s přírodní rezervací Hadí vrch.

Hlavním úkolem naučné stezky je tedy poskytnout návštěvníkům důležité historické souvislosti, které měly vliv na zánik některých vesnic v pohraničním pásmu přírodního parku Česká Kanada, dále zdůvodnit a vysvětlit některé skutečnosti týkající se zemědělství, jež mají podíl na současném vzhledu krajiny, a v neposlední řadě poukázat i na přírodní zajímavosti v pohraniční oblasti.

Celková délka naučné stezky je přibližně 40 km. Stezka začíná ve městě Jindřichův Hradec, ze kterého se dojde úzkokolejnou dráhou do Albeře⁸, z Albeře se pěšky či na kole pokračuje do Starého Město pod Landštejnem po Greenways Praha–Vídeň, dále se naučná stezka stáčí směrem k státním hranicím a prochází kolem Dvora Dobrohoř. Následující část stezky prochází již zaniklými obcemi a to v následujícím pořadí: Dětršíš, Kuní, Košlák, Košťálkov, Rajchářov, Romava (viz příloha 1).

Naučná stezka s názvem Krajem zaniklých vesnic je určena především školám. Učitelé mohou využít dostupné informace k demonstraci hlavních problémových okruhů, které se zároveň dají zgeneralizovat i na ostatní pohraniční oblasti Česka. Dále je naučná stezka určena rodinám či jednotlivcům, kteří se touží dozvědět více informací o svém okolí a v neposlední řadě i cestovním agenturám, které by mohly naučnou stezku využít do svých reklamních upoutávek.

⁸ Délka dráhy z Jindřichova Hradce do Albeře je 20 km. Vlaková stanice Albeř je poslední zastávkou před konečnou stanicí Nová Bystřice.

6.1 Železná opona

Železná opona je označení pro neprostupnou hranici mezi západním blokem (tvořený Spojenými státy a jejich spojenci sdruženými v NATO) a východním blokem (Sovětský svaz a jeho spojenci v rámci Varšavské smlouvy) v období studené války, která probíhala v letech 1947–1991 (Encyklopedie Wikipedia 2007). Železná opona vedla na území Československé socialistické republiky přibližně po západní a části jižní hranice a oddělovala tak SRN i Rakousko od východního boku. Železná opona, která znamenala neprůchodnou a ostře sledovanou hranici, se začala vytvářet prakticky od roku 1948, kdy se k moci dostal komunistický režim. Ovšem skutečně neprostupnou se stala až v letech 1952 a 1953, jako reakce na zvětšené množství útěků lidí přes československou hranici.

Hraniční pásmo, „pásmo smrti“, na území Československé socialistické republiky tvořilo několik kilometrů široký pás (4 až 10 km), který sloužil k neprodyšnému uzavření hranic socialistických států a bránil tak útěkům obyvatelstva na západ. Na území České Kanady vedlo hraniční pásmo přes Novou Bystřici, Staré Město pod Landštejnem a Slavonice (viz příloha 5). Hraniční pásmo bylo přísně střeženo příslušníky Pohraniční stráže. Pohraniční stráž byla rozdělena do tzv. pohraničních brigád, které měly za úkol hlídat jen určité úseky hraničního pásma. Samotná brigáda se pak skládala z velitelství, z pohraničních praporů, rot a jednotek přímo podřízených velitelství brigády (Železná opona 2007). Ke střežení hranic přispěl jednak pohraniční režim, který omezoval vstup a pohyb osob do hraničního pásma jen na tzv. propustku a dále byla neprostupnost hranic zajištěna postupným zaváděním ženině technických prostředků (kontrolní orný pás, drátěný zátaras, signální stěny, nástražná osvětlovadla apod.). Drátěný zátaras byl ve skutečnosti trojstěnný (zbytky tohoto zátarasu se například nachází u obce Návary, jak je možné vidět v příloze 6). První zátaras tvořila změť ostnatých drátů, druhý zátaras byl nabit vysokým napětím 3 000 až 6 000 voltů (v důsledku mezinárodních stížností bylo po roce 1965 vysoké napětí z plotu odstraněno). Poslední zátaras sloužil jako zábrana proti zvěři, aby se nedostala k plotu s napětím. Kontrolní orný pás se nacházel pod drátěnými zátarasy a sloužil ke zviditelnění stop narušitele, který by chtěl přes plot utéci. Obslužnou funkci zastávala signálka, což byla asfaltová cesta, jež lemovala celý ženině technický zátaras a po které jezdila pohraniční stráž. Příkladem může být signálka, která vede přes Dvůr Dobrohoř, Veclov, Návary až k Nové Bystřici. Dobře zachovaná je tato signálka před Novou Bystřicí (viz příloha 7). Jelikož se trojstěnný drátěný zátaras nenacházel přímo na státní hranici, měli pohraničníci šanci chytit případného narušitele ještě dříve, než se k hranici dostal. Jestliže byl občan pohraničníky chycen, byl vyzván, aby se vzdal. Pokud to ale občan odmítl nebo nerespektoval, byl na místě zastřelen.

Zásahy se často prováděly i za hranice našeho státu, i když to bylo nezákonné a docházelo tak k narušování území cizího státu.

Československou železnou oponu už dnes připomínají jen zbytky drátů, dřevěných kůlů a opuštěných budov po pohraniční stráží (viz příloha 8). Železná opona měla velký vliv na současný charakter krajiny. Díky nepropustnosti hraničního pásma se zde totiž zachovala jedinečná biologická diverzita⁹, která dnes může přispívat k rozvoji cestovního ruchu. Negativní vliv na krajinu mělo hraniční pásmo především v používání velkého množství herbicidů pod systémem drátěných zátaras.

6.2 Vysídlení vesnic

Hlavní událostí, jež měla vliv na vysídlování obcí v pohraniční oblasti České Kanady, byl poválečný odsun Němců (1945–1947). Území, které bylo po dlouhá staletí obývané Němci, tak ztratilo během velmi krátké doby téměř všechno obyvatelstvo (Zeman 2001). Odsun obyvatelstva z obcí jižně od Starého Města pod Landštejnem proběhl 28. května 1945. Jednalo se o obce Košťálkov, Kuní, Romava, Rajchěřov, Dobrotín, Návary a Veclov (Pačísková 2000). Další dny následoval odsun z obcí ležících severně od Starého Města. Vlastní odsun probíhal ve všech vesnicích podle stejného scénáře. Prvním bodem byl příjezd partyzánů do vesnice, následovalo zatčení rukojmí, většinou představitelů místní správy z doby války a členů NSDAP¹⁰. Tito rukojmí byli partyzány zbiti a odvedeni na náves. Tam bylo svolanému německému obyvatelstvu oznámeno, že musí během dvou hodin (v některých obcích i do půl hodiny) pustit svoji vesnici, a to pod pohrůžkou, že pokud tento limit nebude dodržen, nebo někdo z Němců neuposlechne, budou rukojmí zastřeleni. Odsunovaným lidem bylo v některých obcích povoleno vzít si s sebou, co unesou, jinde by zase dán limit třiceti až padesáti kilogramů. Ve většině případů však lidé nebyli pod silným psychickým tlakem schopni rozumě uvažovat a tak si ve spěchu vzali jen pár osobních věcí a hlavně jídlo. Navíc si mnozí z nich mysleli, že se za pár dnů vrátí a zbytek majetku si odvezou. Některým lidem bylo povoleno zůstat, aby se starali o dobytek opuštěných hospodářství. Poté partyzáni odvedli obyvatele vesnic na rakouskou hranici, kde jim byla prohledána zavazadla a mnohdy bylo to málo, co si lidé stačili z domovů odnést, partyzány zabaveno. Rukojmí po odsunu vesničanů byli většinou zastřeleni na místě.

V průběhu odsunu docházelo k pozvolnému dosídlování vyliďněných obcí českým obyvatelstvem z vnitrozemí a reemigranty z ciziny. Osídlování pohraničí řídilo ministerstvo zemědělství a Osídlovací úřad (Pačísková 2000). Tyto orgány byly řízeny komunistickou stranou

⁹ Biologická diverzita (též biodiverzita) představuje rozrůzněnost života (Encyklopedie Wikipedie 2007).

¹⁰ NSDAP je zkratka pro Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, čili Nacionálně-socialisticko dělnickou stranu (Válka.cz 2007)

a celé pohraničí se tak během krátké doby stalo oblastí, kde měli komunisté jednoznačnou podporu. Dodnes má KSČM v některých pohraničních obcích velkou převahu ve volbách. Pohraničí osídlovali především svobodní lidé a mladé manželské páry většinou nižších sociálních skupin, kteří si na konfiskovaném německém majetku chtěli výrazně polepšit. Tito lidé ale neměli žádný vztah k „přidělenému“ území. Odsun německých obyvatel připravil pohraničí nejen o pracovní sílu, schopné zemědělce, řemeslníky a obchodníky, ale znamenal také ztrátu kulturního dědictví původního obyvatelstva, které mělo hluboký vztah k okolní přírodě i k minulosti. V důsledku sílicího vlivu komunistické strany docházelo k zabezpečování státních hranic proti západním „nepřátelům“. Po vypuknutí studené války v roce 1947 byla část podél rakouské hranice oplocena a mnohá sídla a osady vysídleny, opuštěny nebo srovnány se zemí (viz 5.1 Vývoj obyvatelstva), aby stojící opuštěná stavení nemohla uprchlíkům přes hranici poskytovat úkryt.

Na vymezené stezce byla mezi lety 1950 až 1960 vysídlena a srovnána se zemí tatp sídla: Dětrřiš, Kuní, Košlák, Košťálkov, Rajchěrov a Romava. Uvedené obce vykazují od 19. století postupný úbytek obyvatelstva, způsobený všeobecným procesem vylidňováním venkova (viz tabulka 8) a odchodem venkovského obyvatelstva za lepšími pracovními podmínkami do blízkých průmyslových center (Pačísková 2000, Korčák 1929).

Tabulka 8: Počet obyvatel a domů ve vybraných zaniklých sídlech v pohraniční oblasti České Kanady

Obec	Počet obyvatel		Počet domů	
	1921	1939	1921	1939
Romava	324	258	64	67
Kuní	316	286	66	66
Rajchěrov	250	241	48	49
Košťálkov	284	253	61	73
Dětrřiš	95	102	25	17
Košlák	35	31	8	8

Zdroj: Pačísková 2000.

Dle Korčáka (1929) bylo vylidňování jižních Čech následkem přirozené povahy území: jakost půdy, vysoká poloha. Proto značná část obyvatel odcházela do oblastí, kde pro ně byly příhodnější životní podmínky. Výjimkou byla obec Dětrřiš, která v roce 1939 měla 102 obyvatel. Důvodem mohla být blízkost Starého Města pod Landštejnem, které pro okolní obce bylo jakýmsi nejbližším správním střediskem.

Většina sledovaných sídel byla podélného typu. Příčinou této skutečnosti je silně kopcovitý ráz krajiny, který bránil rozrůstání sídel do šířky (Pačísková 2000). Většina obcí se nacházela vedle rybníků, nebo je měly umístěny přímo ve středu návsi. Příkladem byly obce Kuní (viz příloha 9), Dětrřiš, Košťálkov, Rajchěrov. Funkce rybníků u těchto obcí byla pouze okrasná. V případě Rajchěrova (rybník Rajchěrovský) a Romavy (Mlynský rybník) měly rybníky funkci

zejména chovnou (viz příloha 10, 11). V blízkosti obou obcí se nachází největší rybník Kačer, jehož německý název „Brand“ znamená „požár“. Zřejmě někdy v minulosti posloužil na uhašení nějakého blízkého hospodářství. Dominantou většiny návsi byla kaple (mimo náves v Košláku), kde se konala jednou do roka mše v den patrona (viz příloha 12). Na nedělní a sváteční mši se chodilo do nejbližších kostelů. Pro obyvatelé Romavy a Rajchěřova byl nejbližší farní kostel v Nové Bystřici, proto navštěvovali bližší kostel v rakouské vesnici Reingers.¹¹ V obci Košťálov, Kuní a Romava se nacházely v roce 1929 jednotřídní německé školy, v obci Rajchěřov byla ještě navíc jednotřídní česká škola (Zaniklé obce po roce 1945, 2007). Většina obyvatel ve sledovaných obcích se i přes špatné příznivé přírodní podmínky živila zemědělstvím, jednalo se hlavně o drobné zemědělce. Druhou nejdůležitější oblastí obživy bylo lesnictví (Pačísková 2000). Dnes z těchto obcí zůstaly jen ruiny. Na některých místech můžeme ještě dnes pozorovat zarostlé základy domů (viz příloha 13), sloupků od zahrádek (viz příloha 14), sklepů a kamenná boží muka.

O znovuoživení obce Rajchěřov měly v roce 1994 vážný zájem 3 nizozemské firmy, které chtěly na území obce vybudovat rozsáhlý rekreační areál. Jeho součástí měla být řada luxusních rekreačních objektů s komplexní nabídkou služeb (restaurace, parkoviště). Projekt byl ale nakonec zrušen z obav, že by došlo k ohrožení životního prostředí a narušení místního ekosystému (Econnet zpravodajství 2007).

Vylidňování jižních Čech se dnes vztahuje jen na obce s velmi malým počtem obyvatel (do 200 obyvatel), které mají špatné spojení s regionálními centry, a tak dochází k jejich vylidňování do obcí větších (500–999 obyvatel) (Majerová 2001). Naopak v okolí velkých měst dochází k výrazným nárůstům počtu obyvatel a to ve všech velikostních kategoriích obcí (včetně měst). Jako demografický problém se dnes jeví stárnutí venkovské populace, kdy mladí lidé odcházejí z menších obcí (resp. venkova) do měst či jejich zázemí. Nejprve odchází za studiem, v pozdějších letech za prací a bydlením, nebo mají pocit, že v blízkosti většího množství kulturních institucí budou i oni žít kulturněji. Aby měl český venkov budoucnost, je potřeba, aby ve venkovských obcích žili lidé. Zásadním problémem však je, jak takové lidi na venkově udržet. Je potřeba, aby zde mladí lidé mohli uspokojovat své základní potřeby – v první řadě měli práci, dále kvalitní bydlení a dostupné služby, včetně školy a zájmových aktivit pro děti. Zatím jim však venkov nabízí jen klid a přírodu, což bohužel obzvláště mladým lidem k životu nestačí (Maříková 2005).

¹¹ V Reingers je dnes malé muzeum původních obyvatel vysídleného pohraničí. Náplní výstavy jsou veškeré informace o zmizelých obcích, plány vesnic, fotografie, předválečné kroniky atd.

6.3 Druhé bydlení

Vysídlování venkovských oblastí může pomoci zabránit rozvoj tzv. druhého bydlení, které snižuje depopulaci krajiny a slouží tak k „umělému přežívání“ sídel. Druhým bydlením se rozumí komplex jevů a procesů spojených s objektem (či částí objektu), který je přechodným místem pobytu vlastníka(ů) či udržovatele(ů) využívajícího(ch) tento objekt převážně k rekreačním účelům (Vágner 1999, Fialová 2000). Objekty druhého bydlení (ODB) se rozdělují na rekreační chalupy, u kterých došlo k přeměně funkce obytné na rekreační, a dále na chaty a rekreační domky (Vágner, Fialová 2004). V blízkosti naší vymezené stezky se nachází ves Návary a Veclov, které se nalézají nedaleko státních hranic. Tyto obce, byly ovlivněny historickými událostmi spojené s vysídlením německého obyvatelstva z pohraničí tak i s událostmi souvisejícími s železnou oponou. Jejich osud byl tedy podobný dnes již neexistujícím obcím. Díky druhému bydlení zůstaly tyto dvě obce zachovány a spolu s nimi i architektonické hodnoty objektů a kulturní ráz krajiny. V pohraničních oblastech docházelo často k přestavbě již existujících objektů, které byly původně opuštěné (například v důsledku odsunu Němců). Díky jejich zrestaurování tak mohla být zachována kulturní hodnota objektu i celé vesnice, (viz příloha 15). Druhé bydlení ovšem nemá jen pozitivní důsledky. I když působí pozitivně na zachování sídelní struktury a v rámci určité relaxace i na člověka, na životní prostředí má druhé bydlení negativní dopady. Rekreační se totiž k přírodě chová jako její konzument a nerespektuje potenciál krajiny. Negativní důsledky na krajinu má jistě i hromadný pohyb obyvatelstva dopravními prostředky do místa rekreace (Vágner, Fialová 2004).

6.4 Transformace zemědělství a dopady na krajinu

Transformační proces započal změnou politického systému po roce 1989 a v podstatě stále ještě nebyl ukončen. Transformace představuje v Česku přechod společnosti a hospodářství od centrálně plánovaného k tržním (Bičík, Jančák 2005). Výrazně se transformace projevila i v zemědělství změnila tak zásadně charakter krajiny.

Změny, které po roce 1990 v zemědělství nastaly, se týkaly například restituce půdy a majetku původním vlastníkům či privatizace státního majetku. Postupně byly rušeny JZD a státní statky, které byly zaměřeny na intenzivní stájový chov skotu. Dodnes můžeme na některých místech krajiny vidět pozůstatky zchátralých a opuštěných budov, které narušují přirozený ráz krajiny. Příkladem může být Dvůr Dobrohoř v obci Staré Město pod Landštejnem (viz příloha 16), která se nachází na území České Kanady. Do začátku 90. let 20. století zde hospodařil Státní statek Nová Bystrice, jeden z největších statků v Česku.

Přírodní podmínky pro zemědělství jsou dány faktorem klimatu, půdou a reliéfem (Bičík, Jančák 2005). Nejvhodnější jsou pro zemědělství nížiny, jelikož je zde málo členitý reliéf, velmi kvalitní půdy (většinou černozemě) a relativně teplé podnebí. Nevyhovující přírodní poměry pro zemědělství jsou naopak v horských a vrchovinných oblastech. Přesto se ale v minulosti na takto nevhodných půdách zemědělství podporovalo (dotacemi) a to i za cenu velmi nízkých výnosů. Území České Kanady se nachází v pohraniční oblasti s nadmořskou výškou 500 až 700 m n.m. (Albrecht a kol. 2003). Přestože se jedná o území nevhodné pro zemědělství, nebylo v minulosti ušetřeno a docházelo zde k nadměrnému využívání orné půdy. Pěstovaly se zde velmi náročné a nevhodné plodiny (pšenice). Výsledkem pak byly velmi malé hektarové výnosy. Aby se dosáhlo větších výnosů, aplikovalo se do půdy velké množství hnojiv, což zatěžovalo půdu a snižovala se tak biodiverzita území.

V rámci transformace zemědělství po roce 1990 docházelo k postupnému zatravňování a zalesňování krajiny těchto hospodářsky slabších regionů a celková rozloha orné půdy se tak začala snižovat. Příkladem mohou být rostoucí rozlohy louk na Jindřichohradecku (například v oblasti Rajchářovska), jak lze vidět v příloze č. 17). Z intenzivního chovu skotu (i jiných hospodářsky využívaných zvířat) se přešlo na extenzivní (pastevectví) chov. Zároveň také došlo ke zmenšení počtu skotu (od roku 1990 celkově o 40 %), protože před rokem 1990 byla snaha zvyšovat živočišnou výrobu na úkor rostlinné, což je v našich geografických podmínkách nevýhodný stav. Výhodnější je tedy udržet rostlinnou i živočišnou výrobu ve stejném poměru (Bičík, Jančák 2005). Tento trend extenzivního chovu můžeme pozorovat například i v Novém Vojířově na Novobystřicku (viz příloha č. 18).

Mezi perspektivy českého zemědělství tedy patří další nárůst trvale travních porostů (pastviny a louky) a lesních ploch (dotováno státem), dále rostoucí význam ekologického zemědělství a bioprodukce, ale i nižší aplikace hnojiv a chemikálií. V oblastech s nepříznivými podmínkami pro hospodaření (tj. horské a podhorské oblasti, pohraničí) by bylo vhodné se kromě extenzivního způsobu hospodaření (pastevectví) zaměřit na doplňkové možnosti a nové formy zemědělského hospodaření, které bude zabezpečovat a udržovat kulturní krajinu (Bičík, Jančák 2005). Jedná se zejména o ekologické zemědělství, agroturistiku, různé sportovní vyžití, které může daná oblast nabídnout (golfové hřiště u Nové Bystřice, viz příloha č. 19). Zároveň mohou být tyto nové doplňkové možnosti zemědělského hospodaření i zajímavým zdrojem příjmů některých farmářů.

6.5 Problém ochrany přírody – Přírodní rezervace Hadí vrch

Přírodní rezervace Hadí vrch může posloužit jako modelové území zejména pro školní výpravy, kterým bude vysvětlena důležitost ochrany tohoto území i jeho historie. Na území přírodního parku pak mohou podle rostlinných a živočišných klíčů určovat jednotlivé zástupce, které v přírodní rezervaci uvidí.

Přírodní rezervace Hadí vrch byla zřízena Okresním národním výborem Jindřichův Hradec 10. prosince 1987. Známa je pro své balvanité pastviny s acidofilními vřesovištními společenstvy a dále svými rozsáhlými a vitálními porosty jalovce obecného (viz příloha 21). Lokalita je významná i z důvodů vysoké estetické hodnoty krajiny (Albrecht a kol. 2003). Administrativně patří tato přírodní rezervace (13, 47 ha) pod katastrální území Rajchěřov, které leží v okrese Jindřichův Hradec. Přírodní rezervace Hadí vrch se nachází téměř na konci naší vymezené naučné stezky.

V širší známost vešlo toto území zejména díky záměru vybudovat zde rozsáhlý rekreační park s ubytovacími kapacitami pro náročné. Údajně měla vést kolem Hadího vrchu silnice, z které by na území přírodního parku zasahovaly vycházkové trasy. U nedalekého rybníka Kačer měl stát windsurfový klub a rybářské centrum s loděnicí. Místo dnes již zaniklé obce Rajchěřov tedy mělo stát česko-rakouské Las Pegas (Econnet zpravodajství 2007). O tuto klidnou příhraniční oblast se ale začaly zajímat ekologické organizace (například Hnutí DUHA, Konzultační centrum EIA, Děti Země, Jihočeské sdružení ochránců přírody a další), které celý projekt zastavily a přírodní rezervaci Hadí vrch tak zachránily před jejím zánikem. Na tomto příkladu lze dokumentovat vliv občanských sdružení v demokratické společnosti.

Z biologického hlediska se zde nachází řada léčivých rostlin a chráněných druhů živočichů. Přírodní rezervace Hadí vrch se nachází v nadmořské výšce 607–647 m. Půdním pokryvem je kambizem (hnědá půda), typická svojí kyselostí. Z tohoto důvodu se zde nacházejí převážně acidofilní rostliny. Mezi žulovými balvany roztroušenými po svahu (formující se v tzv. balvanové moře) se zde vytvořilo mechové a lišejníkové patro. Mezi nejdůležitější zástupce mechorostů patří ploník jalovcový (*Polytrichum juniperinum*) a zástupcem lišejníků může být dutohlávka (*Cladonia spp.*), typická pro horské oblasti. Zástupci bylinných společenství mohou být léčivé rostliny jako je vřes obecný (*Calluna vulgaris*) a brusnice borůvka (*Vaccinium myrtillus*), která slouží jednak jako potrava pro živočichy a jednak má i ekologický význam, jelikož svými hustými kořeny chrání půdu před erozí (Botanika – teorie a praxe 2007). Keřové patro pak tvoří známý jalovec obecný (*Juniperus communis*). Severní a severozápadní svahy jsou pokryty druhotným lesem z náletu s převahou borovice lesní (*Pinus silvestris*) a s příměsí smrku ztepilého (*Picea abies*), topolu osiky (*Populus tremula*) a jeřábu ptačího

(*Sorbus aucuparia*) (Albrecht a kol. 2003). Na severozápadní části chráněného území je vyvinuta mozaika společenstev vlhkých luk (rašelinná společenstva) a krátkostébelných smilkových pastvin, v nichž spolu se smilkou tuhou (*Nardus stricta*) roste například ostřice obecná (*Carex nigra*), kostřava vláskovitá (*Festuca filiformis*) či suchopýr úzkolistý (*Eriophorum angustifolium*) a tvoří tak rozsáhlé travnaté porosty.

Z živočišných druhů je zde významný výskyt drobného motýla pernatušky vřesovištní (*Oxyptilus ericetorum*), jehož výskyt je v celém Česku omezen pouze na lokalitu přírodního parku Hadí vrch (viz příloha 22). Na otevřených balvanitých prostorech se za slunného počasí může objevit ještěrka živorodá (*Zootoca vivipara*) a dále různé podhorské druhy brouků jako je střevlíček (*Trechus rubens*) či drabčík (*Mycetoporus pulsanti*). V korunách stromů můžeme zaslechnout lindušku lesní (*Anthus trivialis*), která je zároveň nejpočetnější ptačí zástupce v přírodní rezervaci.

7 Závěr

Cílem této práce byla geografická analýza přírodního parku Česká Kanada a navržení naučné stezky na bázi vytyčení hlavních problémových okruhů, které lze na území dokumentovat.

Analýza zájmového území byla provedena na základě obcí, které se na území přírodního parku nacházejí či do něj zasahují. Důvodem je nedostupnost dat za katastrální území, která jsou potřebná převážně pro socioekonomickou charakteristiku přírodního parku.

Vymezené území je z hlediska přírodních podmínek téměř homogenní, z hlediska socioekonomických se ale objevují rozdíly. Údaje v rámci socioekonomické charakteristiky České Kanady byly podobné s údaji za okres Jindřichův Hradec, a to ve věkové a vzdělanostní struktuře. Z hlediska religiozity a politické orientace obyvatelstva se došlo k analogickým závěrům jako v DP Zemana (2001). V přírodním parku Česká Kanada tak můžeme pozorovat vliv česko-moravské zemské hranice, kdy moravská část přírodního parku s větším podílem nábožensky založeného obyvatelstva volila KDU-ČSL a naopak obce, které se nachází v české části v blízkosti hranic, volily spíše levicové strany. Zcela odlišné údaje pak byly zjištěny v rámci vnitřní struktury ekonomicky aktivních obyvatel na území obcí přírodního parku. Souhrnně lze konstatovat, že nejvíce ekonomicky aktivních obyvatel pracuje ve službách a následně pak v průmyslu. Nejmenší procento obyvatel naopak v zemědělství, a to především v obcích s velkým podílem zemědělské půdy (Heřmaněč, Hospříz). V rámci průmyslu je pro Českou Kanadu nejrozvinutější zejména potravinářství, strojírenství a textilní výroba (Studená, Nová Bystrice, Slavonice). Velký význam pro cestovní ruch a zvýšení návštěvnosti přírodního parku mají služby, které patří mezi nejrozvinutější sektor v rámci hospodářství na tomto území, ale i v celém okrese Jindřichův Hradec. S ekonomickou aktivitou obyvatel souvisí i nezaměstnanost, která je ovlivněna jednak velikostí obce a jednak dopravní dostupností do větších center. Obcí s největší nezaměstnaností za rok 2001 bylo Staré Město pod Landštejnem, které se v hodnocení dopravní dostupnosti i frekvence spojů umístilo na posledním místě.

Úkolem naučné stezky bylo dokumentovat návštěvníkům důležité historické souvislosti, které měly vliv na zánik některých obcí v pohraničním pásmu přírodního parku Česká Kanada, dále objasnit některé skutečnosti týkající se proměn zemědělství, které utvářelo současný vzhled krajiny a v neposlední řadě poukázat i na přírodní zajímavosti v pohraniční oblasti. Výhodou této naučné stezky je, že se některé údaje dají vztáhnout i na ostatní pohraniční oblasti, které měly podobný vývoj.

Celá práce pak tvoří jeden celek s jistou informační hodnotou, ať již ve formě popisné či grafické prezentace. Důvodem je případné široké využití této bakalářské práce, neboť nebyla napsána jen pro vzdělávací účely v rámci naučné stezky, ale i pro případné zájemce ze strany úřadů, ekologicky a přírodovědně zaměřených organizací, cestovních agentur aj. Je tedy na čtenáři, kterou část bakalářské práce bude preferovat.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

PRAMENY

- Botanika – teorie a praxe* [online]. 2007 [cit. 2007-5-9]. Dostupné z URL <<http://botanika.borec.cz>>
- BioLib – mezinárodní encyklopedie rostlin, hub a živočichů* [online]. 2007 [cit. 2007-5-9]. Dostupné z URL <<http://www.biolib.cz/cz/taxon/id49802>>
- Celostátní informační systém o jízdních řádech* [online]. 2006 [cit. 2006-12-11]. Dostupné z URL <<http://www.idos.cz>>
- Český statistický úřad* [online]. 2006 [cit. 2006-11-26]. Dostupné z URL <<http://www.czso.cz>>
- Český rozhlas* [online]. 2006 [cit. 2006-12-11]. Dostupné z URL <http://www.rozhlas.cz/cb/ekonomika/_zprava/231248>
- Český rozhlas* [online]. 2006 [cit. 2006-12-11]. Dostupné z URL <http://www.rozhlas.cz/cb/ekonomika/_zprava/123342>
- České dráhy* [online]. 2006 [cit. 2006-12-11]. Dostupné z URL <http://www.cd.cz/files/mapy_kjr-8566d3d840f7a4d0dd43e3f2bf841c7a.gif>
- Econnet zpravodajství* [online]. 2007 [cit. 2007-5-9]. Dostupné z URL <<http://zpravodajstvi.ecn.cz/index.stm?x=152553>>
- Euroregion Silva Nortica* [online]. 2006 [cit. 2006-12-20]. Dostupné z URL <<http://www.silvanortica.com>>
- E – portal územních samospráv* [online]. 2007 [cit. 2007-5-9]. Dostupné z URL <<http://www.epusa.cz>>
- Fakulta aplikovaných věd ZČU v Plzni* [online]. 2006 [cit. 2006-12-11]. Dostupné z URL <<http://gis.zcu.cz/studium/dbg2/Materialy/html/ch11.html>>
- Fakulty managementu a ekonomiky UTB ve Zlíně* [online]. 2006 [cit. 2006-12-11]. Dostupné z URL <http://www.mvcr.cz/odbor/reforma/pdf_opti/b_urceni.pdf>
- Graselova stezka* [online]. 2007 [cit. 2007-5-9]. Dostupné z URL <<http://www.graselovy-stezky>>
- Greenways Praha-Wídeň* [online]. 2007 [cit. 2007-5-9]. Dostupné z URL <<http://www.prahawien.greenways.info>>
- Golf club Nová Bystřice* [online]. 2007 [cit. 2007-5-9]. Dostupné z URL <<http://www.golfmonachus.cz>>
- HEZOUN, P. (2006): Písemné sdělení. OŽP MěÚ JH. 6. listopadu 2006.
- Impuls centra Nové Bystřice* [online]. 2007 [cit. 2007-5-9]. Dostupné z URL <<http://www.novabystrice.cz/impulscentrum.php>>
- Nadace partnerství* [online]. 2007 [cit. 2007-5-9]. Dostupné z URL <<http://www.nadacepartnerstvi.cz/p-1239854321>>

- Národní památkový ústav* [online]. 2007 [cit. 2007-5-9]. Dostupné z URL <<http://www.npu.cz/pp/dokum/legisl/pamzak>>
- Program rozvoje Novobystricka pro roky 2003 – 2010* [online]. 2007 [cit. 2007-5-9]. Dostupné z URL <<http://www.novabystrice.cz/uredni-deska/soubory/program-rozvoje-novobystricka.pdf>>
- Ředitelství silnic a dálnic* [online]. 2006 [cit. 2006-11-26]. Dostupné z URL <http://www.rsd.cz/doprava/scitani_2000/html/jc/jc_4x7.htm>
- Ředitelství silnic a dálnic* [online]. 2006 [cit. 2006-11-26]. Dostupné z URL <http://www.rsd.cz/doprava/scitani_2000/html/jc/jc_4x6.htm>
- Krajský úřad Jihočeského kraje* [online]. 2006 [cit. 2006-12-11]. Dostupné z URL <http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par%5Bid_v%5D=402&par%5Blang%5D=CS>
- Krajský úřad Jihočeského kraje* [online]. 2006 [cit. 2006-12-11]. Dostupné z URL <http://www.kraj-jihocesky.cz/file.php?par%5Bid_r%5D=17923&par%5Bview%5D=0>
- Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna [online]. 2007 [cit. 2007-5-9]. Dostupné z URL <http://www.psp.cz/eknih/1990cnr/tisky/t0127_00.htm>
- Válka.cz* [online]. 2007 [cit. 2007-5-9]. Dostupné z URL <http://www.valka.cz/newdesign/v900/clanek_10791.html>
- Obce Kačlehy* [online]. 2007 [cit. 2007-5-9]. Dostupné z URL <http://www.kaclehy.com/kraj_fot.html>
- Městský úřad Nová Bystrice* [online]. 2007 [cit. 2007-5-9]. Dostupné z URL <<http://www.novabystrice.cz/turista.php>>
- Turistická mapa Jindřichohradecko – Česká Kanada, 1 : 50 000. SHOCart, Vizovice, 2001
- Volby 2006* [online]. 2006 [cit. 2006-12-11]. Dostupné z URL <<http://volby.finexpert.cz/?q=node/1179>>
- Zaniklé obce po roce 1945* [online]. 2007 [cit. 2007-5-9]. Dostupné z URL <<http://www.zanikleobce.cz/index.php?obec=975>>
- Železná opona* [online]. 2007 [cit. 2007-5-9]. Dostupné z URL <<http://www.zeleznaopona.com>>

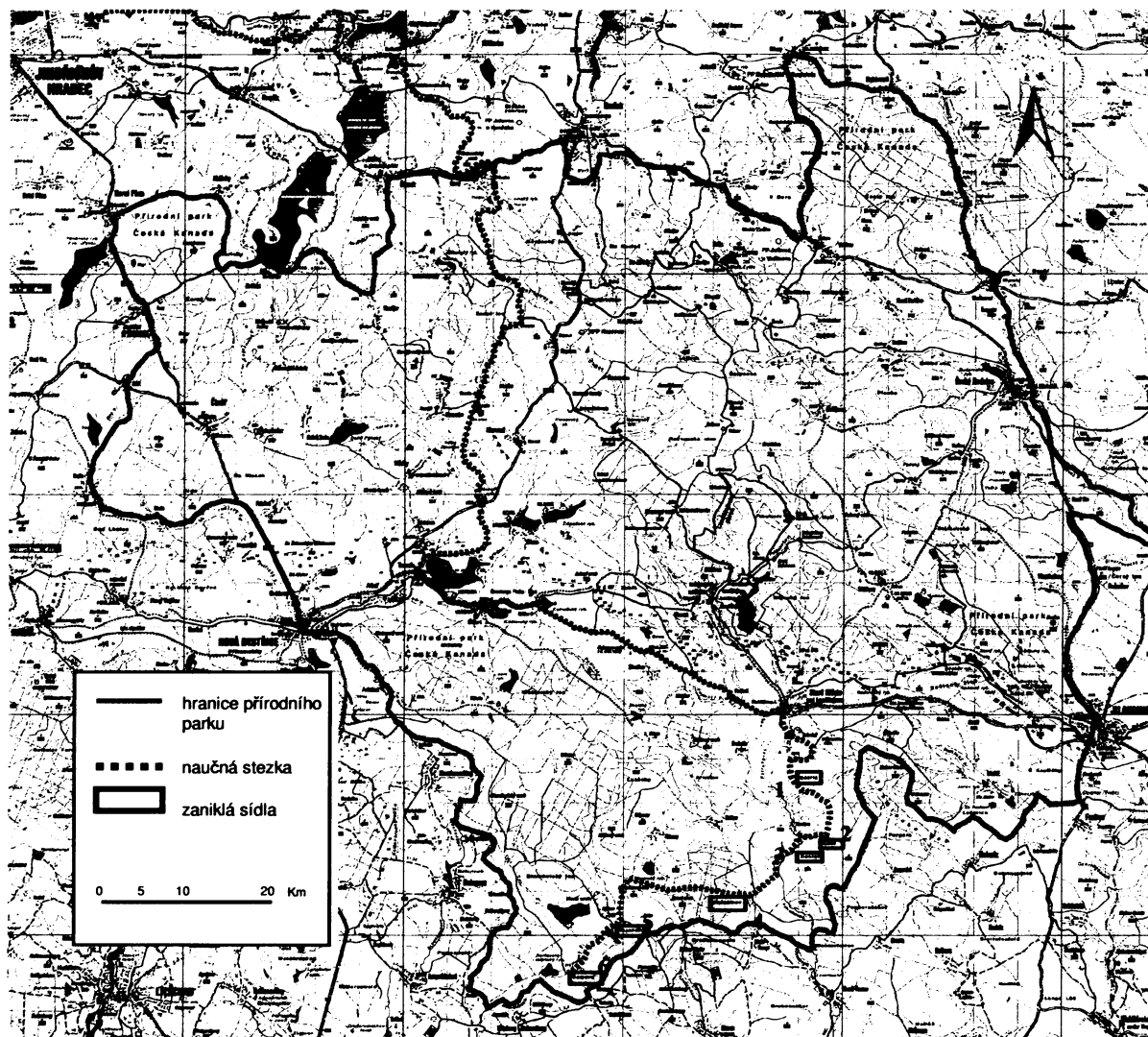
LITERATURA

- ALBRECHT, J. a kol. (2003): Českobudějovicko. In: Mackovčín P., Sedláček M. (eds.): Chráněná území ČR, svazek VIII. AOPK ČR a EkoCentrum Brno, Praha, 808 s.
- BIČÍK, I., JANČÁK, V. (2005): Transformační procesy v českém zemědělství po roce 1990. UK v Praze, PŘF, KSGRR, Praha, 104 s.
- ČEJKOVÁ, E., DVOŘÁČKOVÁ T. (2006): Vývoj sídelní struktury a rozložení obyvatelstva na Jindřichohradecku. Seminární práce. UK v Praze, PŘF, KSGRR, Praha, 3 s.
- ČIHAŘ, M. (1998): Ochrana přírody a krajiny I – Územní ochrana přírody a krajiny v České republice. Karolinum, Praha, 230 s.
- ČSÚ (2006a): Sčítání lidu, domů a bytů 1991. [On-line], Praha, Český statistický úřad, 13.10.2006, [cit. 9.4. 2007], <http://www.czso.cz/sldb/sldb.nsf/i/scitani_v_roce_1991>.
- ČSÚ (2006b): Sčítání lidu, domů a bytů 2001. [On-line], Praha, Český statistický úřad, 2006, [cit. 9.4. 2007], <<http://www.czso.cz/sldb/sldb.nsf/i/home>>.

- ČSÚ (2006c): Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 2. - 3.6.2006. [On-line], Praha, Český statistický úřad, 2006, [cit. 20.3. 2007], <<http://www.volby.cz/pls/ps2006/ps>>.
- HAZUKOVÁ, P. (2006): Územní diference Jindřichohradecka z hlediska socio – kulturních aspektů. Ročníková práce. UK v Praze, PŘF, KSGRR, Praha, 38 s.
- FIALOVÁ, D. (2000): Transformace druhého bydlení (v zázemí Prahy). Disertační práce. UK v Praze, PŘF, KSGRR, Praha, 130 s.
- HAVLÍČKOVÁ, K. (2005): Děti a příspěvky státu II. [On-line], Praha, Mensa ČR, duben 2005, [cit. 9.5. 2007], <<http://www.mensa.cz/mensa.cz/site/casopis/ekonomika/deti-02.html>>.
- HOLEČEK, M. a kol.(2003): Zeměpis České republiky. Učebnice pro střední školy. NČGS, Praha, 136 s.
- CHADIMOVÁ, Z. (2003): Kudy vede Graselova stezka?. [On-line], Praha, Trojmezí, 6. 7. 2003, [cit. 9.5. 2007], <<http://gwpv.trojmezi.cz/main.php?Cislo=454&TID=22&TUser=8>>.
- CHROMÝ, P. (2003): Vývoj krajiny a formování identity území: příspěvek k environmentálním dějinám na příkladu České Kanady. Historická geografie 32, Historický ústav AV ČR, Praha, s. 115–134.
- KORČÁK, J. (1929): Vylidňování jižních Čech. Studie demografická. Knihovna Spolku péče o blaho venkova, Sv. 2., Praha, 97 s.
- KULMAN, T. (2005): Česká republika pomalu stoupá mezi golfové premianty. [On-line], Praha, Stavební fórum, 27.06.2005, [cit. 9.5. 2007], <<http://www.stavebniforum.cz/detail.php?id=6161&t=1178707096>>.
- KUNZ, P., ROHÁČ, P. (2003): Koncepte rozvoje dopravní infrastruktury na území Jihočeského kraje. [On-line], Praha, server Jihočeského kraje, 19. 6. 2005, [cit. 9.5. 2007], <[http://www.kraj-jihocesky.cz/fil.php?par\[id_r\]=847&par\[view\]=0](http://www.kraj-jihocesky.cz/fil.php?par[id_r]=847&par[view]=0)>.
- MAJEROVÁ, V. a kol. (2001): Český venkov 2001– InSTITUTE. I část, PEF ČZU, Praha, 207 s.
- MAŘÍKOVÁ, P. (2005): Vylidňování českého venkova – minulost a současnost. PEF ČZU, Praha, s. 554–559.
- MIKŠÍČEK, P. (2005): Sudetská pouť aneb Waldgang. Dokořán, Praha, 165 s.
- NOVOTNÁ, E., MUSIL, M., NOVÝ, J., SEDLÁKOVÁ, J. (2006): Socioekonomický potenciál deprimujících zón původních kulturních domů, škol a prodejen potřebního družstva Jednota ve venkovském osídlení, Fakulta Managementu VŠE. Oeconomica, Jindřichův Hradec, 635 s. Dostupný také z WWW: <http://mi.fm.vse.cz/kmvh/uploaded_files/BROWNFIELDS/FMVSE_MMR_WB1205_st udie.pdf>.
- PAČÍSKOVÁ, D. (2000): Poválečná vesnice na Novobystřicku: k problematice zaniklých obcí v pohraničním pásmu. Diplomová práce. Historický ústav PŘF JU, České Budějovice, 152 s.
- Školní atlas České republiky, Kartografie, Praha 2000
- TOMÁŠEK, M. (2003): Půdy České republiky. Česká geologická služba, Praha, 68 s.
- VÁGNER, J. (1999): Geografické aspekty druhého bydlení v Česku. Disertační práce. UK v Praze, PŘF, KSGRR, Praha, 201 s.
- VÁGNER, J., FIALOVÁ, D. (2004): Regionální diference druhého bydlení v Česku. UK v Praze, PŘF, KSGRR, Praha, 286 s.
- ZEMAN, K. (2001): Vliv hranice na příhraniční území na příkladu Jindřichohradecka. Diplomová práce. UK v Praze, PŘF, KSGRR, Praha, 105 s.

PŘÍLOHY

Příloha 1: Mapa Přírodního parku Česká Kanada

Pozn.: Ve čtverečích jsou směrem od Starého Města pod Landštejnem ke státním hranicím následující zaniklé obce: Dětršíš (1), Kuní (2), Košlák (3), Košťálkov (4), Rajchěřov (5), Romava (6).

Upraveno podle: Mapa Shocart 1: 50 000

Příloha 2: Tabulka maloplošných zvláště chráněných území přírodního parku Česká Kanada, rybníky

Název chráněného území	Výměra (ha)	Katastrální území	Popis
PP Dědek u Slavonic	2,79	Slavonice	Mezotrofní s vysokou druhovou diverzitou fytoplanktonu i zooplanktonu.
PP Gebhárecký rybník	19,03	Skalka u Nové Bystřice	Oligomezotrofní rybník s typickou vegetací a na něj navazující luční rašeliníště
PR Krvavý a Kačležský rybník	383,60	Kačlehy, Hospříz, Člunek	Velké rybníky s rozsáhlými litorálními porosty (zvláště Krvavý, v menší míře též Kačležský), které jsou významným hnízdištěm, shromaždištěm i tahovou zastávkou mnoha druhů vodních a mokřadních ptáků. Na vlhkých loukách při březích rybníků mozaika ostřicových a bezkolencových luk a oligotrofních ostřicovorašeliníkových porostů. Na rybníčcích v okolí výskyt mnoha druhů obojživelníků. Přes 20 druhů vázek, při východním břehu Kačležského rybníka enkláva s bohatou rašeliníštní entomofaunou, např. dřepčák (<i>Chaetocnema sahlbergi</i>).
NPP Kaproun	2,92	Kaproun	Přechodové luční rašeliníště s výskytem srstnatce Traunsteinova a rybník s výskytem leknínu bělostného
PR Skalák u Senotína	14,21	Senotín	Rybník s význačnými společenstvy a vysoká druhová biodiverzita především v lučních ekosystémech a v ekosystému rybníka.
PP Velký Troubný	8,16	Stálkov	Hydrologicky významná lokalita, zrašelinělé okraje. Mezotrofní rybník s vysokou druhovou diverzitou fytoplanktonu i zooplanktonu.

Zdroj: [http:// www.kraj-jihocesky.cz/](http://www.kraj-jihocesky.cz/)

Příloha 3: Tabulka maloplošných zvláště chráněných území přírodního parku Česká Kanada,, rašeliniště a pastviny

Název chráněného území	Výměra (ha)	Katastrální území	Popis
PR Hadí vrch	13,37	Rajchěrov	Na bývalých pastvinách výskyt porostu jalovce obecného s vyvinutým acidofilním a keříčkovým patrem, s cennou mechovou a lišejníkovou vegetací.
PP Jalovce u Kunžaku	0,33	Kunžak	Porost jalovce obecného na bývalé kamenité pastvině, genofond ohroženého jalovce.
PP Jalovce u Valtínova	0,50	Valtínov	Výskyt jalovce obecného na bývalé pastvině.
NPP Kaproun	2,92	Kaproun	Přechodové luční rašeliniště s výskytem srstnatce Traunsteinova a rybník s výskytem leknínu bělostného.
PP Olšina u Volfířova	8,23	Volfířov, Radlice u Volfířova	Zachovalý komplex potočních a prameništích olšin s hojným výskytem bledule jarní a ochrana populací vzácných živočichů a rostlin vázaných na ekosystém rybníčku.
PP Rašeliniště Klenová	4,52	Klenová u Hůrek	Lesní rašeliniště s řadou rostlinných a živočišných druhů a společenstev.
PP Rašeliniště u Suchdola	2,55	Suchdol u Kunžaku	Výskyt bohaté a vzácné rašeliništní flory s ohroženými druhy rostlin, s výskytem reliktních druhů mechu
PP Rašeliniště Mosty	2,90	Mosty	Luční rašeliniště a pobřeží rybníka s řadou vzácných rostlin a živočišných druhů a společenstev.

Zdroj: [http:// www.kraj-jihocesky.cz](http://www.kraj-jihocesky.cz)

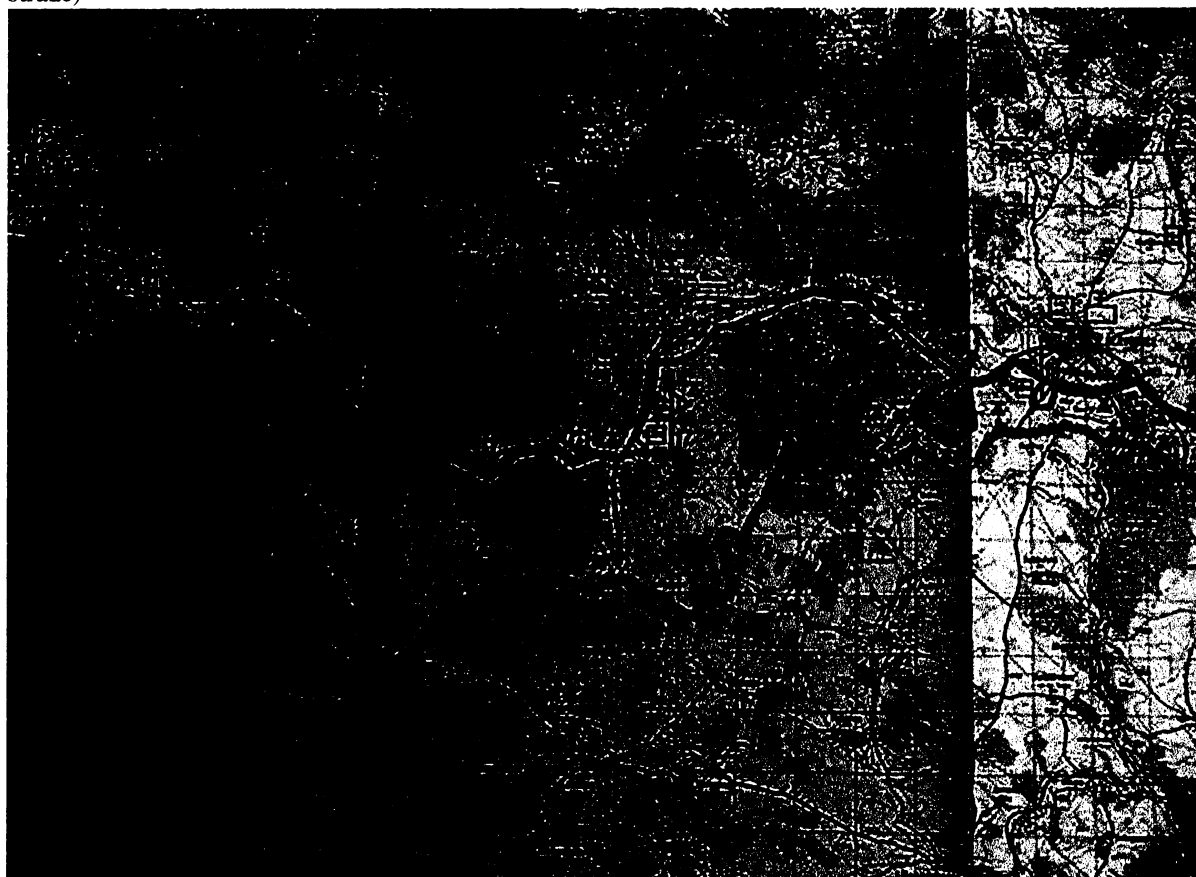
Příloha 4: Hotel Peršlák – bývalá kasárna Pohraniční stráž

Pozn.: V popředí kámen dokumentující přítomnost československých vojáků v pohraničí v roce 1938

Zdroj: <http://www.zeleznaopona.com>

Příloha 5: Hraniční pásmo na úseku Nová Bystřice a Slavonice v 80. letech (originální mapa Pohraniční stráže)

Pozn.: Objekt roty (praporu PS) je vyjádřen červeným praporkem, informátor v obci je vyjádřen červeným čtverečkem u názvu obce, strážní budka je vyjádřena červeným trojúhelníkem s vodorovnou úsečkou nahoře, hranice příslušné roty je vyjádřena červenou přerušovanou čarou vedoucí z vnitrozemí k hranici.

Zdroj: <http://www.zeleznaopona.com>

Příloha 6: Zbytky ženíjně technických zátaras u Návar

Zdroj: <http://www.zeleznaopona.com>

Příloha 7: Signálka u Nové Bystřice

Poz.: V popředí na posečené louce je viditelné golfové hřiště

Zdroj: <http://www.zeleznaopona.com>

Příloha 8: Budova roty PS – Staré Město pod Landštejnem

Zdroj: <http://www.zeleznaopona.com>

Příloha 9: Bývalá obec Kuní

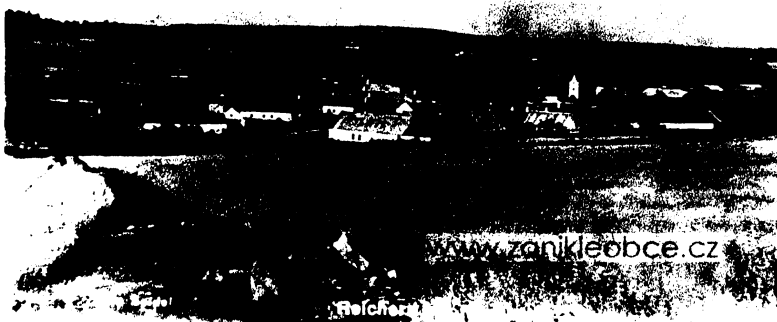
Zdroj: <http://www.zanikleobce.cz/>

Příloha 10: Celkový pohled na bývalou obec Romavu

Zdroj: <http://www.zanikleobce.cz/>

Příloha 11: Celkový pohled na bývalou obec Rajchěřov

Zdroj: <http://www.zanikleobce.cz/>

Příloha 12: Kaplička v bývalé obci Košťálkov

Zdroj: <http://www.zanikleobce.cz/>

Příloha 13: Zálady domu v bývalé obci Rajchěfov

Zdroj: <http://www.zanikleobce.cz/>

Příloha 14: Sloupky zahrad a rybník v bývalé obci Košlák

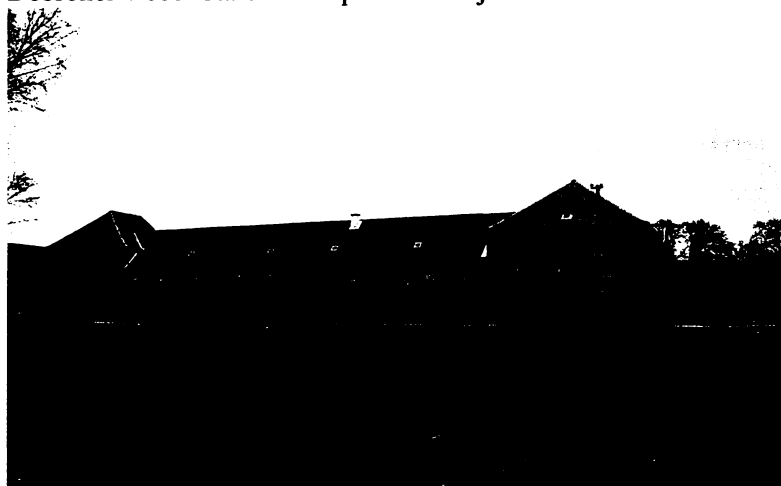
Zdroj: <http://www.zanikleobce.cz/>

Příloha 15: Návesní kaple přeměněná v rekreační chalupu, obec Veclov

Zdroj: <http://www.zanikleobce.cz/>

Příloha 16: Dvůr Dobrohoř v obci Staré Město pod Landštejnem

Zdroj: <http://www.zanikleobce.cz>

Příloha 17: Zatravněná orná půda na Jindřichohradecku (Rajchětov)

Pozn.: V dálce (v lesích) se nachází PR Hadí vrch

Zdroj: Foto P. Chromý

Příloha 18: Extenzivní chov skot na pastvinách v Novém Vojšfově na Novobystřicku

Zdroj: Foto P. Chromý

Příloha 19: Golfové hřiště u Nové Bystřice

Zdroj: <http://www.golfmonachus.cz/>

Příloha 20: Přírodní rezervace Hadí vrch s kamenitými útvary, v pozadí jsou vidět jalovcové porosty

Zdroj: <http://www.kaclehy.com>

Příloha 21: Pernatuška vřesovištní (*Oxyptilus ericetorum*)

Zdroj: <http://www.biolib.cz>